

de Strandloper

47e jaargang • nummer 2

juni 2015

Vereniging voor Natuur
& Vogelbescherming
Noordwijk

foto: Herbert de Bruijn

Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk

Bestuur

J. Eisenga (Jaap) voorzitter, Bremkant 46, 2203 NG Noordwijk voorzitter@strandloper.nl

G.C.H.A. Hageman (George), secretaris, Van Struykstraat 27, 2203HC Noordwijk 071-3617510
secretaris@strandloper.nl

K. Vegter (Koene), penningmeester, Golfweg 39, 2202 JH Noordwijk penningmeester@strandloper.nl

A. Swanen (Anneke), Waterkers 69, 2231 DN Rijnsburg a.swanen@a.swanen@ziggo.nl

S. van der Meij (Sam), Johannes Poststraat 11, 2231GT Rijnsburg s&fvandermeij@kpnmail.nl

P. Sonius (Petra) p.sonius@gmail.com

Contributie €10,- (minimaal) per jaar.

Rekeningnummer: NL39INGB0002573795 t.n.v. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Bij de eerste Strandloper van het nieuwe jaar wordt een acceptgiro meegestuurd.

Ledenadministratie

Adreswijzigingen en aanmelden nieuwe leden: K. Vegter, Golfweg 39, 2202 JH Noordwijk
penningmeester@strandloper.nl

De Strandloper

De Strandloper is het kwartaalblad van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk. Oplage: 600 exemplaren.

De redactie bestaat uit: H. de Bruijn, C. Erkelens, W.J. Kuijper en C.M.J. Verweij.

Inleveren kopij: Stakman Bossestraat 68, 2203 GL Noordwijk

of via E-mail: keeserkelens@hotmail.com of redactie@strandloper.nl

Bezorging: Jan Jacobs, Prins Bernardstraat 7, 2202 LD Noordwijk, Telefoon: 071-3610396
jan-jacobs@ziggo.nl

Homepage vereniging: <http://www.strandloper.nl>

Het laatst verschenen nummer van de Strandloper en oude nummers zijn ook te downloaden vanaf onze website.

Jan Verwey Natuurcentrum

Het Jan Verwey Natuurcentrum is gevestigd in de bibliotheek van Noordwijk, Zilverschoon 20, 2201 SX Noordwijk. Onze uitgebreide natuurbibliotheek, die regelmatig wordt aangevuld met nieuwe uitgaven, heeft hier ook een plaats gekregen. Informatie over de natuur in en rond Noordwijk wordt gegeven met behulp van informatiepanelen en informatieve stands.

Voor groepsbezoek (schoolklassen en dergelijke) is het centrum het gehele jaar geopend. Contactadres:

janverweycentrum@strandloper.nl

Het Natuurcentrum is verder geopend tijdens de inloopochtenden op iedere eerste zaterdag van de maand tussen 10.00 en 12.00 uur. Zie hiervoor ook de bijgesloten agenda.

De Strandloper wordt gedrukt op FSC® gecertificeerd papier.

Druk: Multicopy, Katwijk

Sluitingsdatum inleveren kopij voor De Strandloper 47e jaargang nummer 3: 16 augustus 2015

Niets uit dit tijdschrift, met uitzondering van korte citaten, mag worden gereproduceerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in welke vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van het bestuur van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Inhoud:

Voorplaat: <i>foto Herbert de Bruijn</i>	pag. 1
Activiteitenagenda, <i>George Hageman</i>	pag. 4
Bestuursmededelingen, <i>George Hageman</i>	pag. 6
Creatieve leden gezocht voor de Jubileum tentoonstelling, <i>De jubileumcommissie</i>	pag. 8
Waddenweekend 2015 Terschelling, <i>Ruurd Eisenga</i>	pag. 9
In memoriam Dick de Jonge (1922 - 2015), <i>Jelle van Dijk</i>	pag. 10
Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek, <i>Jelle van Dijk</i>	pag. 11
<ul style="list-style-type: none">• Margreet Wesseling 2014. <i>Bos van Wijckerslooth te Oegstgeest</i>• Wim Ruitenbeek, Bas van de Riet & Frank Visbeen 2014 <i>Atlas van de Noord-Hollandse flora</i>• Jan Kuijs, Johan Stuart & Lida Zaremba 2015. <i>Vrije vogels, Dynamiek in de vogelstand van Zuid-Kennemerland en Haarlemmermeer</i>• Menno Schilthuizen 2014. <i>Darwins peepshow</i>• Louis Schoonhoven, Koos Biesmeijer, Rolf Roos & Gerard Oostermeijer 2015. <i>Niet zonder elkaar Bloemen en insecten.</i>	
Jules Philippona ontvangt 'Tussen tulpen en de zee', <i>Louis van Trigt</i>	pag. 13
Nestkastjes inventarisatie Vinkeveld, <i>Jos Zonneveld en Rob Choufoer</i>	pag. 14
Mosbloempje, een soort van campings en parkeerterreinen, <i>Jelle van Dijk</i>	pag. 15
Overwinteren tussen de bejaarden en vogels in de Algarve en Zuid Spanje, <i>Johan Passchier</i>	pag. 17
Digitaal vogelen: geen gesjouw meer met boeken? <i>George Hageman</i>	pag. 20
Weer broedende Oeverzwaluwen in Noordwijkerhout, <i>Jelle van Dijk</i>	pag. 21
Het nut van kleurringen, <i>Hein Verkade</i>	pag. 22
Ringennieuws, <i>Hein Verkade</i>	pag. 23
In memoriam Martien de Graaf, <i>Jelle van Dijk</i>	pag. 26
Warnemingen januari, februari en maart 2015, <i>Peter Spierenburg</i>	pag. 27

Paardenbijter

foto: Herbert de Bruijn (tuin Sassenheim)

Deze prachtige glazenmaker jaagt op vliegen, muggen en andere insecten. Daarbij wordt hij wel eens bij paarden gezien omdat, paarden altijd veel vliegen aantrekken. Paarden bijten is er echt niet bij!

De Paardenbijter zien we vooral in augustus en september. Vermoedelijk komen er veel uit het zuiden en oosten naar ons land toe, want veel larven worden hier niet gevonden. Paardenbijters jagen vooral langs bosranden en rond boomkruinen. Daarbij valt hun 'hoekige' vlucht op. Ze vliegen met grote snelheid, staan plotseling stil in de lucht en kunnen zo maar een andere kant opvliegen. Paardenbijters kunnen, door hun achterlijf te laten trillen, zich een beetje warm houden. Daardoor kunnen ze al in de vroege morgen en ook na zonsondergang actief zijn. Voor hun voortplanting zijn ze van vijvers en poelen afhankelijk, maar in hun jachtgebied hoeft helemaal geen water aanwezig te zijn.

Jelle van Dijk

Activiteitenagenda

Inloopochtenden

Zaterdag 4 juli 10.00 – 12.00 uur
Zaterdag 1 augustus 10.00 – 12.00 uur
Zaterdag 5 september 10.00 – 12.00 uur

Jeugdactiviteiten

De jeugdactiviteiten zijn bestemd voor de jeugd van 6-12 jaar, tenzij anders vermeld. De kosten bedragen €1 per kind. Deelnemen is alleen mogelijk na aanmelden via het e-mail adres: jeugdnatuurclub@strandloper.nl. Je krijgt een e-mail ter bevestiging. In verband met de maximale groepsgrootte is het helaas niet mogelijk deel te nemen zonder aanmelding vooraf!

De meeste binnenactiviteiten van de jeugdclub vinden plaats in het Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20 in Noordwijk.

Slootjesexcursie

Zaterdag 27 juni 2015
Tijd: 10.00 – 11.15 uur Lokatie: Varkensboslaan (achter Offem)

Wat leeft er onder de waterspiegel van een schoon slootje? Onder leiding van Wim Kuijper gaan we met schepnetjes voorzichtig op zoek naar allerlei spannende waterdiertjes, zoals kikkervisjes, bootmannetjes, libellenlarven, stekelbaarsjes enz. Wie vangt dit keer de grote waterkever? Nadat een ieder de beestjes goed bekeken heeft, gaan ze weer terug de sloot in.

Foto: Annet de Willigen

Op zoek naar zeediertjes

Zaterdag 29 augustus 2015
Tijd: 10.00 – 11.30 uur Verzamelplaats: Kon. Wilhelminaboulevard thv de vuurtoren
Wij gaan met Annet op zoek naar zeediertjes: garnalen, visjes, heremietkreeftjes enz. De bedoeling is dat jullie een garnalennetje meenemen en zelf gaan vissen. Kijk naar het weer of je je laarzen of je korte broek aandoet. Voor emmers e.d. wordt gezorgd.

Excursies

Het algemene e-mail adres voor informatie over of aanmelden voor de excursies is: excursies@strandloper.nl

Tiengemeten bron: www.herbergtiengemeten.nl foto: Joop van Houdt

Tiengemeten

Zondag 14 juni 2015
Tijd: 8.00 - 17.00u Plaats: vertrek vanaf de Northgohal Vanaf Nieuwendijk (Hoekse Waard) gaan we met de pont naar dit eilandje waar geen landbouw meer plaatsvindt en waar natuur de ruimte heeft gekregen. Hier maken we een wandeling van zo'n 6 km (over prima paden). Behalve steltlopers en veel soorten eenden hopen we ook de Zeearend te zien. Aanmelden via excursies@strandloper.nl of bij Jos Zonneveld (06-22017081).

Jac. P. Thijssepad Amstelveen

Zondag 23 augustus 2015
Tijd: 8.00 - 12.00u Plaats: vertrek vanaf de Northgohal In Amstelveen ligt wellicht de mooiste heemtuin van ons land. In een fraaie tuinaanleg is een heempark ontstaan dat zelfs buitenlandse bezoekers trekt. In augustus toont het park in volle glorie een grote variatie aan zomerbloeiërs. Aanmelden via excursies@strandloper.nl of bij Frank-Peter Scheenstra (0252-377733).

Lezingen

Elke laatste vrijdag van de maand in voor- en najaar vindt een lezing plaats in het Jan Verwey Natuurcentrum, adres: Zilverschoon 20. Voor deze vaste vrijdagavondlezingen geldt:

- De toegang is gratis. De zaal gaat open om 19.30 uur. Vol = vol
- Wie zeker wil zijn van een plaatsje kan dit voor 2 euro per persoon reserveren via lezingen@strandloper.nl (Gepast) betalen aan de deur.

NB. De toegangskaarten voor de eventuele extra lezingen, die we organiseren met Boekhandel Van der Meer en de Bibliotheek Noordwijk, zijn verkrijgbaar bij de boekhandel, in de bibliotheek en op de avond zelf aan de

zaal. De kosten daarvoor zijn €5 per kaartje. Je kunt de kaartjes hiervoor niet reserveren via het lezingen-email adres. Dat is alleen voor de vaste vrijdagavondlezingen.

Van oerknal tot leven

“de evolutie van het heelal en de voorwaarden voor leven”

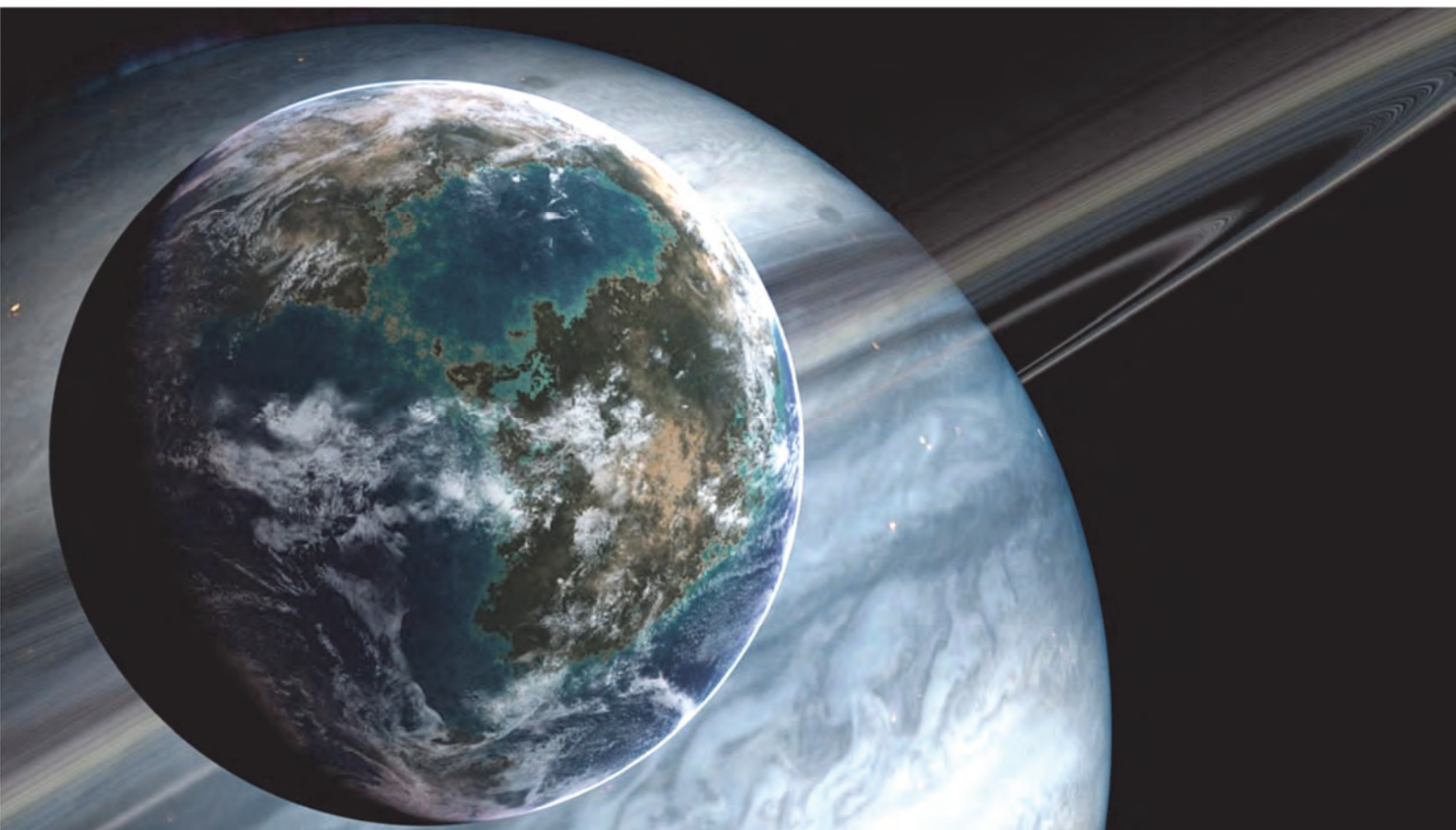
Vrijdag 25 september 2015

Aanvang: 20:00 uur Plaats: Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20

Miljarden jaren geleden ontstond het heelal en met de geboorte van het heelal ontstonden ook tijd, ruimte, materie en energie. Sinds het ontstaan evolueerde het heelal tot het universum zoals we dat nu kennen, met sterren, sterrenstelsels en planeten en op tenminste één... leven. Inmiddels zijn er al meer dan 3000 planeten bij andere sterren ontdekt en wekelijks komen daar nog nieuwe bij.

Onder deze exoplaneten bevinden zich ook aarde-achtige planeten. Zou daar ook leven kunnen zijn ontstaan en hoe zou dat er uit kunnen zien? Hoe is het leven op aarde mogelijk ontstaan en welke vreemde levensvormen hebben de aarde in het verleden bewoond?

Rob van den Berg, paleontoloog en directeur van Space Expo in Noordwijk, neemt u mee op een wonderbaarlijke reis van 13,7 miljard jaar, langs het ontstaan van de eerste sterren en sterrenstelsels en hoe hieruit de voorwaarden ontstonden voor de ontwikkeling van het leven op aarde en misschien op andere planeten.

Bestuursmededelingen juni 2015

Na acht jaar heeft Peter Spierenburg, tijdens de Algemene Ledenvergadering op vrijdag 27 maart j.l., de voorzittershamer overgedragen aan Jaap Eisenga. In zijn terugblik memoreerde Peter een aantal markante gebeurtenissen in die acht jaar, zoals de verhuizing vanaf de Duinweg naar de nieuwe huidige lokatie bij de Bibliotheek en het verschijnen van het boek "tussen Tulpen en de Zee". Hij kon tevreden vaststellen dat de vereniging bloeit, tal van activiteiten organiseert, financieel gezond is en dat in die periode het ledental is gegroeid naar bijna 600. Peter bedankte de andere bestuursleden voor de goede samenwerking en had het gevoel dat hij met een gerust hart de voorzittershamer kon overdragen aan Jaap Eisenga, iemand die de vereniging al jaren van binnenuit kent. Anneke Swanen stelde zich weer verkiesbaar voor een periode van drie jaar en Petra Sonius trad als nieuw lid toe tot het bestuur.

In 2016 bestaat onze vereniging 50 jaar. De jubileumcommissie is bezig een programma samen te stellen. In volgende edities van de Strandloper leest u hier meer over.

Strandreservaat Noordvoort nominatie foto

Onze vereniging was deelnemer aan een internetstemming voor het Eneco Luchterduinen Fonds. Het voorontwerp voor de aanleg van een Strandreservaat (Noordvoort) was ingediend en dong mee naar een subsidie uit het Fonds. We ontvingen bericht dat de internetstemming is stopgezet, omdat er op een onrechtmatige wijze gestemd kon worden. Op 28 mei zal de jury bekend maken welke projecten in aanmerking komen voor een subsidie.

Op 27 februari hield Raymond Klaassen voor een volle zaal een boeiende lezing over vogeltrek.

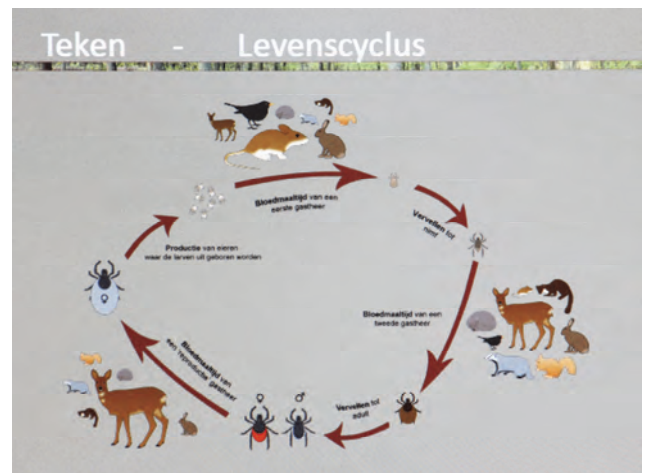
Door onderzoek met satellietzenders wisten we al veel over de trekroutes van grotere vogels zoals Kiekendieven en Visarenden. Voor kleinere vogels zijn er nu geolocators (gewicht 1 gram), die op de rug van Klauwieren, Koekoeken, Gierzwaluwen en Boerenzwaluwen worden bevestigd. Dit onderzoek levert verrassende resultaten op, niet alleen over de route, maar ook over de tussenstops. Het geeft ons meer inzicht in de uitzonderlijke prestaties van

trekvoogels en de bedreigingen tijdens de trek, waardoor bescherming gericht kan gebeuren.

Raymond Klaassen foto: George Hageman

Als kersverse voorzitter mocht Jaap Eisenga in maart de lezing inleiden. Tim Hofmeester, promovendus aan de Wageningen Universiteit, hield een interessante lezing over de teek. Dit kleine beestje kan grote gevolgen hebben voor de gezondheid van de mens, in de vorm van de ziekte van Lyme. In de levenscyclus van de teek, die gaat van larve, naar nymf tot adult, spelen zoogdieren als gastheer een cruciale rol. Uit de lezing bleek dat vooral muizen en (dam)herten, maar ook vogels (merels) ervoor zorgen dat de teek zich kan ontwikkelen en verspreiden. Een aantal (5-20%) van de teken is besmet met de Borrelia bacterie, die de ziekte van Lyme kan veroorzaken. De ca. 50

belangstellenden luisterden gebouid naar het verhaal van Tim Hofmeester, die de avond afslot met het beantwoorden van een tiental vragen.

In april was er een extra lezing van Rolf Roos, naar aanleiding van de verschijning van zijn boek "Bloemen en Insecten – niet zonder elkaar". Voor een half gevulde zaal liet Roos, aan de hand van pagina's uit zijn boek, zien hoe bloembestuing en voortplanting plaatsvinden. Zonder insecten zouden vele bloemen simpelweg niet bestaan. Hij liet voorbeelden zien van de "trucjes" waarmee de

plantenwereld bijen, vlinders en andere insecten aan zich weet te binden.

Op excursie tijdens de vogelzangcursus foto: Petra Sonius

De inmiddels traditionele jaarlijkse vogelzangcursus trekt ook dit jaar weer veel belangstelling. Vogelaars-in-spe maken op drie theorie-avonden en tijdens drie veldexcursies kennis met de zang van vogels in onze eigen omgeving, onder leiding van Dineke Kistemaker, met medewerking van o.a. Wil Heemskerk, Kees Verwey en Annelies Marijnis

Voor de jeugdigen was er op 14 maart een "excursie" naar ons eigen Jan Verwey Natuurcentrum. De kinderen werden wegwijs gemaakt in het centrum en hebben met veel plezier het landschapsspel gedaan. Op 11 april ging de jeugd op de fiets naar de polders, om onder leiding van Robert Sluijs weidevogels te zien.

Op zoek naar weidevogels foto: Annet de Willigen

Op 22 februari ging een groep van 17 mensen op excursie naar de Oostvaardersplassen. Eerst werd nog de Polder van Arkenheem met de bijbehorende plas Nuldernaauw aangedaan. Dat was zeker de moeite waard: Smient, Nonnetje, Grote Zaagbek, Kuifeend, Pijlstaart, Bergeend, Grutto, Aalscholver, Wulp, Kogans, Kemphaan, Holenduif. Ook werd nog een IJsvogel, als een blauwe flets voorbischerend, waargenomen. Daarna op weg naar de Oostvaardersplassen. Ook daar mooie waarnemingen, o.a. door de opmerkzaamheid van Annelies Marijnis: een prooi etende Zeearend, en even later, temidden van een groep van duizenden Brandganzen, een Roodhalsgans. Vanaf de Grote Praambult werden Zeearend, Raaf, Lepelaar en een

grote groep Goudplevieren gezien. Een geslaagde dag met goed weer, met als hoogtepunt de diverse Zeearenden en de Roodhalsgans

Oostvaardersplassen foto: George Hageman

Op 21 maart was het koud en winderig met later motregen. Misschien daardoor hadden we aan twee auto's genoeg om het natuurgebied Polders Poelgeest te bereiken. Dit gebied heeft zich ontwikkeld tot een belangrijke broedplaats voor ganzen: Grauwe Gans, Grote Canadese Gans, Nijlgans en Brandgans. Het gevolg van zoveel ganzen bij elkaar is dat de moerasvegetatie grotendeels is weggevreten. Gelukkig zijn de ganzen achter in het gebied minder prominent aanwezig. Hier zagen we een mooie groep Grutto's (280 ex.) waarvan de meeste tot de IJlandse ondersoort behoorden. Verder hier veel soorten eenden: Krakeend, Tafeleend, Kuifeend, Slobeend, Wintertaling en Zomertaling. Hierna naar het parkbos van Oud-Poelgeest. De talrijkste plant is hier ongetwijfeld de Bosanemoon. Verder zagen we een mooie serie zogenaamde stinzenplanten. Dat zijn planten die in oorsprong zijn aangeplant bij Friese stinzen (en Hollandse buitenplaatsen) en in de loop der jaren verwilderden. We zagen onder andere Holwortel, Siberische sterhyacint, Sneeuwroem, Gevlekte aronskelk en Gevuldsneeuwkllokje. Vanwege het slechte weer waren we ruim een uur eerder terug dan gepland. Volgende keer beter!

Polder Poelgeest foto: Jelle van Dijk

Op een druilerige zaterdagmorgen (25 april) begonnen we aan een excursie door het bos van psychiatrisch ziekenhuis Vogelenzang, tegenwoordig deel uitmakend van zorginstelling “de Geestgronden”. Het bos ligt op de oude strandwal die verder zuidwaarts geheel is afgegraven ten behoeve van de aanleg van bollenvelden. Het gaat hier om een gevarieerd bos met veel boomsoorten waaronder Zomereik, Beuk, Esdoorn, Plataan, Paardenkastanje, Reuzenzilverspar, Sitkaspar en Oostenrijkse den. Op veel plaatsen is een mooie onderbegroeiing te zien met soorten als Daslook, Lelietje-der-dalen, Gewone Salomonszegel, Wilde Hyacint en Armbloemig Look. De Adelaarsvarens staken hun neusjes net boven de grond uit. Hierna op weg naar de Vosse- en Weerlanerpolder ten noorden van Hillegom. In deze polder is in de afgelopen winter een nieuw padennet aangelegd. Hierdoor kun je veel beter dan vroeger de vogels zien die hier broeden. We konden de volgende soorten noteren: Grutto, Tureluur, Scholekster, Kleine Plevier, Kievit (waarbij een paar met vier piepkleine jongen), Slobeend, Bergeend, Kuifeend, Wilde Eend, Krakeend, Knobbelzwaan en Meerkoet. Aan kleine vogels noteerden we: Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Gele Kwikstaart, Witte Kwikstaart en Graspieper. Helaas lopen in deze polder ook zo'n 50 halftamme ganzen, door vogelaars doorgaans ‘soepganzen’ genoemd. Verrassend was de Lepelaar, die na enige tijd richting Haarlem verdween.

De Blauwstaart foto: Jos Zonneveld

Op 10 april was Noordwijk even “the place to be” voor vogelaars in het hele land. Nabij het fietspad bij de Coepelduynen was een Blauwstaart waargenomen, een nieuwe soort voor Noordwijk. Deze vogel broedt in het hoge Noorden, overwintert in Zuid-Oost Azië en was duidelijk verdwaald. Op dezelfde dag werd er ook een Zeearend boven Noordwijk-Binnen gespot.

Op de boerenmarkt bij het Streekmuseum Veldzicht op 18 april en op de Plantenmarkt in de Hortus in Leiden op 8 en 9 mei, was onze vereniging vertegenwoordigd met een kraam, bemand door Wil Heemskerk, de man van de CD's “Luisteren in het duin”.

Namens het bestuur, George Hageman, secretaris

1966

50

2016

CREATIEVE LEDEN GEZOCHT VOOR DE JUBILEUM TENTOONSTELLING

Er zijn nogal wat leden van onze vereniging die in hun vrije tijd kunstwerken maken met de Nederlandse natuur als onderwerp.

Ter gelegenheid van ons jubileum willen wij een tentoonstelling van deze kunstwerken in Noordwijk en/of Noordwijkerhout organiseren.

Wilt U ook anderen laten genieten van uw sculptuur, schilderij of handwerk, doe dan mee en neem contact op met één van onderstaande personen.

De jubileumcommissie

Sam van der Meij: s&fvandermeij@kpnmail.nl,

Annet de Willigen, Claire Schaap, Robert Sluys, Hein Verkade 071-3618865
of de secretaris

George Hageman: secretaris@strandloper.nl

WADDENWEEKEND 2015

Avondeten bij de Wierschuur foto: Leo Schaap

Het jaarlijkse waddenweekend gaat dit jaar naar het eiland Terschelling. We verblijven 11, 12 en 13 september in de Wierschuur. Deze accommodatie is schitterend gelegen, als laatste pand, buitendijks, direct aan de Waddenzee en op de rand van natuureservaat de Boschplaat.

We vertrekken vrijdag aan het begin van de middag en hopen zondagavond weer thuis te zijn. Voor het weekend worden fietsen gehuurd, er wordt gezamenlijk gekookt en gegeten.

Tijdens het traditionele waddenweekend heeft u gelegenheid om nader kennis te maken met andere leden. Daarnaast wordt er uiteraard veel tijd besteed aan excursies op het eiland waarbij

vogelwaarnemingen centraal staan. Er is echter ook aandacht voor planten en insecten, waaronder vlinders en libellen. Al jaren wordt, op een gezellige manier, fanatiek gepoogd om het aantal waar te nemen vogelsoorten de 100 te laten passeren. Iets waar we nu al twee jaar op rij in zijn geslaagd!

De Boschplaat is een gebied dat te voet ingetrokken wordt, tot hoever het kan. Het gebied is namelijk doorsneden door kwelders. Hier kunnen leuke waarnemingen worden gedaan.

Het eiland heeft verder bossen, duinvalleien, polders en heide. Deze variatie aan landschappen maakt het eiland zeker de moeite van een bezoek waard. Een lang snoer van dorpjes verbindt het westen van het eiland met het oosten.

Het waddenweekend is voor iedereen geschikt, van beginnend vogelaar tot expert, dus meldt u gerust aan!

U begrijpt dat het jaarlijkse waddenweekend een unieke kans is het eiland Terschelling te verkennen, met al het moois wat er groeit en bloeit! Een kans die u niet voorbij kunt laten gaan!

Meldt u daarom snel aan, bij voorkeur voor eind juli, door overmaking van een bedrag van € 110,- op rekeningnummer NL39INGB0002573795 ten name van Vereniging v Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk onder vermelding van Waddenexcursie 2015 en uw naam.

Uw aanmelding is pas definitief na overmaking van het betreffende bedrag.

Om de organisatie goed te laten verlopen wil ik u vragen zich ook per **e-mail** aan te melden. Daarbij ontvang ik graag de volgende gegevens:

- Naam, adres en telefoonnummer (bij voorkeur ook mobiel)
- Wilt u chauffeur zijn? (vergoeding benzine/parkeerkosten)
- Vertrekt u op eigen gelegenheid naar de boot? (beperkte vergoeding vervoerskosten)

Ook voor nadere informatie kunt u uw vragen via onderstaand e-mailadres stellen.

Tot ziens in september!

Ruurd Eisenga
Julianastraat 3, 2202 KA Noordwijk
excursies@strandloper.nl

In memoriam Dick de Jonge (1922 - 2015)

Jelle van Dijk

Dick de Jonge kwam eind jaren tachtig in Noordwijk wonen na zijn pensionering als professor in Delft (sociologie van de volkshuisvesting). Met zijn vrouw betrok hij een nieuwe woning in Duinpark-Hoog. Met onze vereniging maakte hij nadrukkelijk kennis in 1989. Een deel van Polder Hoogeweg dreigde toen bebouwd te worden met kassen. Om deze plannen te verijdelen nodigde ons bestuur gedeputeerde Loudy Stolker uit om bij die polder een informatiebord over weidevogels te onthullen. Bij die gelegenheid hield Dick de Jonge een vlammend betoog voor behoud van deze polder. Uit datzelfde jaar stamt ook zijn bijdrage in "de Strandloper" over de Kraanvogels in het meer van Dèr-Chantecoq. Heel wat Noordwijkse vogelaars gingen hierna ook die kant op. Nog in hetzelfde jaar hield hij een lezing over de vogels van Florida. Via vader Dick kwamen er goede contacten met zoon Martijn, de bekende vogelfotograaf. Een hele serie boeiende lezingen over roofvogels in het Jan Verwey Natuurcentrum was het gevolg.

Dick de Jonge was al op jeugdige leeftijd met de natuur bezig. Hij werd lid van de afdeling Amsterdam van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJJN). Met zijn vrienden volgde hij de ontwikkelingen in het pas aangelegde Amsterdamse Bos. Ook na zijn vertrek uit Amsterdam behield hij grote belangstelling voor 'het bosplan'. Dit resulteerde in een mooi boek over dit bos in 2003, gevolgd door een lezing over dit onderwerp in het Jan Verwey Natuurcentrum.

Tot op hoge leeftijd bleef hij belangstelling voor onze vereniging tonen. In gesprekken met Willem Baalbergen en mij werden kritische noten geplaatst bij artikelen in "de Strandloper". Met een zekere felheid kon hij fulmineren tegen zaken die hem niet aanstonden zoals de aanwezigheid van vossen in de duinen. Dat er tweemaal een foto van een vos op de voorkant van "de Strandloper" prijkte, was een schande!

Dick de Jonge was in zijn vakgebied een opmerkelijk man. Hij benadrukte dat het welzijn van de bewoners leidend moet

zijn in de architectuur van de volkshuisvesting. Ook na zijn pensionering in Delft bleef hij doorgaan met onderzoek hiernaar te doen. Dat vatte hij heel letterlijk op door bijvoorbeeld een galerijflat op te lopen, aan te bellen en direct te vragen: "Bevalt die slaapkamer eigenlijk wel?" Geen wonder dat de politie een keer uitrukte om te kijken welke vreemde snoeshaan bij iedereen vroeg naar inrichting van de slaapkamer.

Bekendheid kreeg Dick ook door zijn kritiek op de flatbouw in de Bijlmer. In de bundel die hem bij zijn afscheid in Delft werd aangeboden was ook een bijdrage met de titel "Hoogbouw en het gelijk van Dick de Jonge". Enige tijd na het overlijden van zijn vrouw verhuisde hij naar een appartement in Groot Hoogwaak met uitzicht op de duinen. Op 28 februari van dit jaar ging hij op de fiets richting Hoofdstraat. Op de Quarles werd hij aangereden door een auto. Zwaar gewond werd hij naar het ziekenhuis gebracht en op 13 maart overleed hij.

Met Dick de Jonge verliest onze vereniging een meelevend lid dat tot op hoge leeftijd een kritische blik op zijn omgeving wist te behouden.

Dick de Jonge in de duinen van Texel, mei 2011

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

Margreet Wesseling 2014. *Bos van Wijckerslooth te Oegstgeest. Biografie van een bos.* Uitgave: Primavera pers Leiden. 96 pagina's Prijs €14,50.

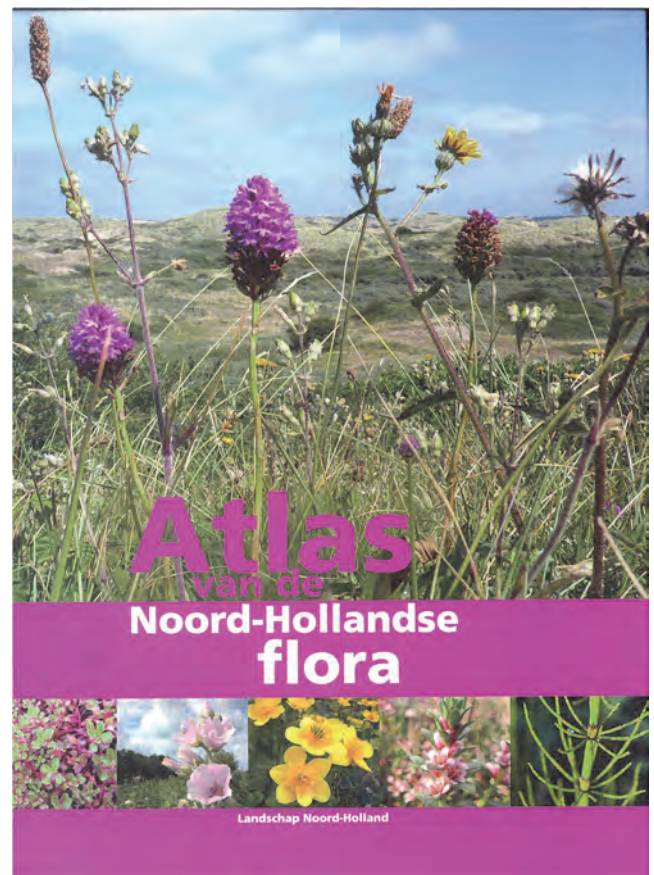
Dat dit een bijzonder boek is, merk je meteen aan het voorwoord, dat begint met: "Jarenlang heb ik met de hond in het bos gewandeld, vijftien jaar met Flip, dertien jaar met Fiebke". Deze zinnen vormen de opmaat voor een bijzonder geslaagd boek over een klein landgoedbos in Oegstgeest. Aan alles merk je dat het met liefde voor dit bos geschreven is. Dat dit bosje echt iets voorstelt, blijkt wel uit het feit dat het deel uitmaakt van het Nationaal Natuur Netwerk (de nieuwe naam voor de Ecologische Hoofd Structuur).

Het boek over het Bos van Wijckerslooth is mooi vormgegeven en fraai geïllustreerd met foto's van dieren, bomen, planten en paddenstoelen. Bijzonder zijn de vele historische kaarten die mooi laten zien hoe Oegstgeest in de loop der eeuwen is ontstaan. Dat het landschap er eeuwen terug anders uitzag, blijkt wel uit de bepaling dat de bewoner van het landhuis op Duinzigt (de vroegere naam van het landgoed) de toren van Rijnsburg moest kunnen zien!

Maar het boek blijft niet in de historie steken. Uitgebreid wordt ingegaan op wat er momenteel op het gebied van natuur te beleven is. Zelfs het broedgeval van een paartje Lepelaars, in de kolonie van de Blauwe Reigers, in 2014 is niet onvermeld gebleven. Als je dit boek hebt doorgenomen, wil je dit bos natuurlijk ook bezoeken. Dat is heel eenvoudig. Het bos heeft drie ingangen en is sinds 1948 voor iedereen toegankelijk.

Wat zou het mooi zijn als ook eens over andere landgoederen in onze regio een boek van deze kwaliteit zou verschijnen. Daarbij kun je denken aan een landgoed als Huys te Warmont of het landgoed Offem.

Wim Ruitenbeek, Bas van de Riet & Frank Visbeen (eindredactie) 2014. *Atlas van de Noord-Hollandse flora.* Uitgave Landschap Noord-Holland. 425 pagina's. Prijs € 29,50.

Landschap Noord-Holland heeft een schitterend plantenboek uitgegeven. Ook al ben je van plan geen letter in dit boek te lezen, dan nog is de aanschaf zeker de moeite waard vanwege het prachtige fotowerk en de duidelijke kaartjes.

Hoewel het een lijvig boekwerk mag worden genoemd, worden niet alle 1348 Noord-Hollandse plantensoorten afgebeeld en besproken. Maar de gemaakte selectie geeft wel een goed beeld van de enorme variatie die in Noord-Holland is aan te treffen.

Speciale aandacht gaat uit naar soorten die karakteristiek voor deze provincie genoemd kunnen worden, zoals Echt lepelblad, Zwartmoeskervel en Zandviooltje. Jammer dat de Oorsilene wel in Bijlage II (bijzondere soorten in NH) wordt genoemd, maar dat een uitgebreide behandeling met foto, tekst en kaart ontbreekt. Het is juist deze soort die mij

altijd direct opvalt zodra je het Noordzeekanaal passeert en gaat wandelen bij Wijk aan Zee of Castricum.

De kaartjes geven een schat aan informatie. Zo is te zien dat de Rode aardbeispinazie, op veel plaatsen langs het fietspad in de Noordduinen te zien, ook rond Haarlem is te vinden, maar niet meer aan de andere kant van het Noordzeekanaal. Datzelfde geldt ook voor het Glad parelzaad. Interessante informatie geven de kaarten van het Bitterkruid en de Bitterkruidbremraap. De eerste soort komt overal in de duinen voor, maar de bremraap wordt ten noorden van Bergen niet meer aangetroffen. Zonder Bitterkruid geen Bitterkruidbremraap, maar blijkbaar is ook het kalkgehalte van de bodem voor deze parasiet van groot belang. Ten noorden van de Verbrande Pan bij Bergen zijn de duinen kalkarm, wat direct te zien is aan de uitgebreide begroeiing van Struikheide in de duinen van Schoorl. Ook de verspreiding van Grote tijm, eveneens op kalkrijk zand gesteld, stopt abrupt bij Bergen, terwijl de Stijve ogentroost, ook bij ons een bekend duinplantje, overal in de duinen te vinden is.

Boeiend is ook de verspreiding van planten die in zout milieu kunnen overleven. Ze zijn natuurlijk langs de wadkant te vinden, maar ook in de kustpolders bij Petten.

Kortom een boek van hoge kwaliteit, waarin je steeds weer nieuwe dingen ontdekt.

Jan Kuijs, Johan Stuart & Lida Zaremba 2015. *Vrije vogels, Dynamiek in de vogelstand van Zuid-Kennemerland en Haarlemmermeer*. Uitgever VWG Zuid-Kennemerland, Haarlem. 244 pagina's. Prijs €20.

Op 19 mei werd in Haarlem een prachtig boek over de vogels in en rond Haarlem gepresenteerd. Het boek kan gezien worden als een waardige opvolger van *Vogels in het landschap van Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer*, uitgebracht in 1999.

Ook de opzet van dit boek doet een beetje denken aan de vorige publicatie: een serie hoofdstukken waarin een bepaald landschap of onderwerp centraal staat, gevolgd door een avifaunistisch overzicht, waarin alle waargenomen vogelsoorten een korte behandeling krijgen. In dat overzicht gebruikt men nu de volgorde die ook in het tijdschrift *Dutch Birding* wordt gehanteerd. Deze indeling is gebaseerd op DNA-onderzoek en dat levert een volgorde op met verrassende posities, waaraan we toch maar moeten wennen. Zo staan de valken niet meer bij de andere roofvogels en zijn de duiven nu direct na de futen geplaatst.

Het beste kan een indruk van de gevarieerde inhoud geschetst worden door wat titels van hoofdstukken te noemen: *Stadsmeeuwen, Luilekkerland voor ganzen, Lepelaars broeden om de hoek, Rondom het brede strand, Paradijsjes aan de duinrand, Vrijwillig vogelbeheer en De stad als landschapspark*.

Hier en daar zijn kaartjes opgenomen die een mooi beeld van de verspreiding geven, zoals de drie kaartjes die de toename van de Appelvink illustreren. Bij het hoofdstuk over zeetrekkingen vanaf de telpost in Bloemendaal aan Zee is ook een tabel met per soort de hoogste aantallen per dag. Leuk om met de lijst in ons vogelboek te vergelijken! Ook in het hoofdstuk over telpost Parnassia is een tabel met topdagen opgenomen. Voor alle hoofdstukken geldt dat de teksten vlot leesbaar zijn (daaraan mocht ik ook meewerken) en veel informatie verschaffen.

Veel vogelfotografen, waaronder bekende namen als Hans Schouten en Piet Munsterman, werkten aan dit boek mee. Het boek is rijk geïllustreerd met foto's in uiteenlopende formaten van vogels, landschappen en mensen. Van harte aanbevolen!

Ook aangeschaft:

Menno Schilthuizen 2014. *Darwins peepshow*. Uitgeverij Atlas Contact, 352 p. Prijs €25,- (zie *Strandloper* december 2014).

Louis Schoonhoven, Koos Biesmeijer, Rolf Roos & Gerard Oostermeijer 2015. *Niet zonder elkaar Bloemen en insecten*. Uitgeverij Natuurmedia. 192 p. Prijs €24,50 (zie *Strandloper* maart 2015),

Jules Philippona ontvangt 'Tussen tulpen en de zee'

Louis van Trigt

Ergens halverwege de jaren zestig besloot ik samen met mijn broer op een zondagochtend in maart maar eens vroeg op het strand te gaan lopen. Toen we rond half negen op het fietspad langs de weg naar Langevelderslag reden, kwam ons een Renault 4 tegemoet, waarvan we de bestuurder onmiddellijk herkennen: Jules Philippona, onze toenmalige leraar aardrijkskunde op het Fioretti College te Lisse, destijds wonend in De Engel. Hij was alweer op de terugweg en we wisten dat zijn vroege bezoek met vogels te maken had.

Hij was voor velen een bijzondere docent; zijn lessen waren degelijk en systematisch, en hij had oog voor de individuele leerling. Hij organiseerde excursies op diverse gebieden en wees ons op de mogelijkheid klassieke schoolconcerten van het Noord-Hollands Philharmonisch Orkest in het Concertgebouw in Haarlem te bezoeken. Zonder dat hij het erover had, wist je dat er voor deze man meer was dan alleen het lerarenbestaan, en dat natuur en vogels daarbij heel belangrijk waren.

In 1967 verhuisde hij naar Kraggenburg in de Noordoostpolder om te gaan werken op een middelbare school in Kampen. We betreurden zijn vertrek en wisten zo langzamerhand wel dat zijn verhuizing ook met in Nederland overwinterende ganzen te maken had.

In de tweede helft van de jaren zeventig ging ik jaarlijks in februari wel een dag naar Friesland om ganzen te kijken. In de tijd waren de overwinterende aantallen minder groot dan tegenwoordig.

Uit 'Het Beste Vogelboek' (1971) was mij inmiddels duidelijk geworden dat Philippona een van de Nederlandse deskundigen op dat gebied was en daarom belde ik hem van tevoren even op om te vragen wat de beste plekken waren om te gaan kijken. Zijn informatie klopte dan altijd precies. Bovendien verscheen in 1976 het boek 'Wilde ganzen in Nederland', waaraan hij als mede-auteur een forse bijdrage had geleverd.

Naarmate ik meer thuis raakte in publicaties op ornithologisch gebied kwam ik zijn naam vaker tegen.

Daarbij ging het altijd om specifieke soorten. In de jaren vijftig schreef hij artikelen over het voorkomen van de Glanskop in de duinen bij Overveen.

Ook inventariseerde hij weidevogels in de toenmalige graslandgebieden rond de Zilkerbinnenweg. In de laatste decennia van de twintigste eeuw deed hij veel onderzoek naar Huiszwaluwen. Het was altijd weer leuk en interessant zijn naam onder een publicatie tegen te komen.

Vanaf het moment dat de achteruitgang van de Veldleeuwerik in het oog begon te lopen, had ook die soort zijn aandacht. Het feit dat de soort het in zijn vertrouwde Bollenstreek goed bleef doen, ontging hem niet. In de jaren rond de millenniumwisseling bracht hij altijd wel een paar dagen in de streek door om zijn observaties te doen, naar aanleiding waarvan dan weer enkele artikelen verschenen. In een van die jaren hadden mijn vrouw Ingeborg (die indertijd ook bij hem in de klas had gezeten) en ik het genoeg Jules en zijn vrouw Antie een avond op visite te mogen ontvangen.

Vanaf 2003 nam ik deel aan het project Bollenvogels van de Agrarische Natuurvereniging Geestgrond. Ik zorgde ervoor dat Jules jaarlijks op de hoogte bleef van onze bevindingen, want door de langdurige ziekte en later het overlijden van zijn vrouw was hij niet meer in de gelegenheid naar de Bollenstreek te komen.

In januari 2012 was hij toch weer een keer bij ons op het avondeten. Ik was toen pas in het bezit van 'Tussen tulpen en de zee' en toonde hem het boek bij die gelegenheid. Jules toonde zich zeer geïnteresseerd en concludeerde al snel dat het een prachtig boek was.

Bij de lezing van 30 januari jl. werd het boek tegen gereduceerde prijs aangeboden. Ik moest toen weer aan Philippona's gretige belangstelling denken, maakte een praatje daarover met Koene Vegter, die meteen vond dat een vogelkenner met zo'n staat van dienst en afkomstig uit onze streek eigenlijk een exemplaar van de vereniging zou moeten krijgen. Jelle van Dijk was het daar later geheel mee eens.

In de loop van februari brachten Ingeborg en ik een paar dagen door in Drenthe. Op de terugweg reden we langs Warnsveld (bij Zutphen), Philippona's tegenwoordige woonplaats, om bij hem op visite te gaan en om het boek aan hem te overhandigen namens de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Het werd een gezellig en bijzonder bezoek. Hoofdonderwerpen van gesprek waren natuurlijk de vogels en het Fioretti College van de jaren zestig.

Toen Jules het had over zijn verhuizing naar het oosten van het land en zijn herinneringen aan de Bollenstreek, kwam hij tot de conclusie dat hij in een prachtige omgeving met veel mogelijkheden woonde, maar dat hij de zee en het strand toch altijd wel was blijven missen.

Het is natuurlijk geweldig als het lezen in 'Tussen tulpen en de zee' voortaan voor een deel in dat gemis kan voorzien.

Nestkastjes inventarisatie Vinkeveld

Jos Zonneveld en Rob Choufoer

Jos in actie bij het schoonmaken van de nestkastjes

Op zaterdag 14 februari hebben wij weer het jaarlijkse onderhoud en de inventarisatie uitgevoerd van de nestkastjes in het Vinkeveld. Was er bij de start van het project, jaren geleden, nog sprake van andersoortige nestkastjes voor bijvoorbeeld Winterkoning en Roodborstje, de laatste jaren gaat het alleen nog maar om nestkastjes voor koolmezen. Dit doordat de groenvoorziening in de woonwijk helaas geen andere optie mogelijk maakt.

Van de 34 nestkastjes bleek dat er maar in 7 kastjes was gebroed en dat is zelfs nog één minder dan het jaar ervoor. Behoorlijk teleurstellend dus. Wat we de afgelopen maanden al hadden gezien was dat door de wind een aantal kastjes hun dak hadden verloren.

Gelukkig konden we die in de meeste gevallen weer terugvinden en een paar weken geleden werd de laatste door één van de Noordwijkse Z-Ambassadeurs (dit zijn vrijwilligers, die het zwerfafval in een door hen bepaald gebied

opruimen en van wie er ook diverse lid zijn van onze vereniging) uit het water bij het Bonnikeplein gevist.

Wat ook opviel bij de controle was dat een aantal nestkastje tot aan de vliegopening vol stonden met water. Wel was er in één gebroed, dus blijkbaar is de nattigheid pas de laatste tijd ontstaan. Het ging om een aantal vorig jaar nieuw geplaatste kastjes en het vreemde is dat een aantal andere nieuwe nestkastjes kurkdroog waren. We hebben de natte kastjes er af gehaald en zullen die, nadat ze opgedroogd zijn, van een verlaagde voorzien zodat ze niet meer binnen nat kunnen worden.

De wijkvereniging Vinkeveld draagt de vogelpopulatie in onze wijk een warm hart toe. Zo heeft men met een aantal kinderen een middag georganiseerd om nestkastjes in elkaar te zetten om thuis in de tuin op te hangen. Daarnaast kregen Jos en ik van de wijkvereniging €100 om extra nestkastjes te kopen. Daarvoor hebben we 10 nieuwe nestkastjes gekocht.

Om de nieuwe nestkastje beter tegen regen en wind te beschermen hebben we de dakjes nog extra vastgespijkerd en zijn ze allemaal geverfd. En zo zaten mijn vrouw en ik op een zonnige zaterdagmiddag in de tuin de nestkastjes te verven. Het leuke was dat terwijl wij druk bezig waren, de Pimpel- en Koolmezen vanuit de boom zaten toe te kijken hoe we ons werk deden.

De inhoud van één van de nestkastjes

De hele reeks geverfde nestkastjes klaar voor gebruik

Op zaterdag 28 maart zijn uiteindelijk alle nieuwe en gerenoveerde nestkastjes opgehangen. Met de 10 nieuwe nestkastjes en een paar die nog in onderhoud stonden, hangen er nu in het totaal 44 van ons project in het Vinkeveld. Gelet op de belangstelling van de mezen tot nu toe voor de nestkastjes gaan we er vanuit (hopen we!) dat er dit jaar veel meer mezen in de kastje zullen broeden. Volgend jaar hoort u van ons of dit inderdaad het geval is geweest.

Mosbloempje, een soort van campings en parkeerterreinen

Jelle van Dijk

Het Mosbloempje (*Crassula tillaea*) behoort tot de kleinste plantjes van onze flora. Maar omdat ze vaak met honderden of zelfs duizenden bij elkaar groeien, vallen ze gemakkelijk op. Daarbij komt dat de plantjes onder invloed van het zonlicht een opvallende rode kleur te zien geven, waardoor de groeiplaatsen snel in het oog springen. Dat is wel iets anders dan bij andere dwergen van de Nederlandse flora zoals Dwergbloem, Draadgentiaan of Kleine ereprijs. Het mosbloempje behoort tot de vetplantenfamilie en heeft enige gelijkenis met de plantjes van Muurpeper, vooral in het vroege voorjaar, als de rode kleur nog nauwelijks te zien is en de Muurpeper nog niet bloeit.

Tot voor kort stond het Mosbloempje als zeer zeldzaam bekend. Voor 1990 was het aantal vindplaatsen op de vingers van één hand te tellen. De soort werd toen aangetroffen op enkele paden en begraafplaatsen. In de jaren negentig treedt een verdubbeling van het aantal vindplaatsen op, mede dankzij vondsten langs duinpaden bij Oostvoorne en Bergen (NH). Van een echte opmars is pas sinds het jaar 2000 sprake als deze soort massaal wordt aangetroffen op camping Loodmansduin op Texel (van der Ham & Vreeken 2009). Binnen enkele jaren verschijnt het Mosbloempje hierna op allerlei plaatsen in de Texelse duinen waar fietsers komen. Sinds 2008 duikt dit plantje ook op in de voegen van het plaveisel in Den Burg en andere dorpen op Texel. Ondertussen bleek het Mosbloempje ook te groeien op Vlieland, Terschelling en Schiermonnikoog. Verder noemen Van der Ham & Vreeken nieuwe groeiplaatsen bij de Brouwersdam en bij Wimmenum tussen Egmond en Castricum.

Dat de ontdekking van iets bijzonders nogal eens door toevalligheden wordt bepaald, bewijst ook de eerste vondst van het Mosbloempje in onze regio. Begin februari 2015 loopt Wim Langbroek maar eens camping "de Noordduinen" op. Hij doet daar een geweldige ontdekking! Op de kale caravanstandplaatsen treft hij duizenden plukjes van het superzeldzame Gestekeld blaasjesmos aan. Van deze soort waren tot nu toe slechts drie vondsten in ons land bekend! Via waarneming.nl maakt hij deze vondst bekend, waarna een stoet geïnteresseerde bryologen naar deze camping trekt. Gelukkig geeft de campingbaas steeds toestemming deze bijzondere groeiplaats te bekijken. Zo komt ook Joop Kortselius naar deze camping. Omdat hij niet precies weet waar het blaasjesmos groeit, dwaalt hij wat rond over de diverse veldjes. Daarbij ontdekt hij een groeiplaats van het Mosbloempje!

Toen kort hierna ook op de Katwijkse camping "de Zuidduinen" zowel het blaasjesmos als het Mosbloempje gevonden werden, stelde ik me de vraag: zijn deze campings werkelijk uniek of komen deze soorten op meer campings in de omgeving voor? Het vinden van een antwoord op deze vraag zorgde voor inspectie van heel wat campings, zowel in de eigen regio als daar buiten.

Het Gestekeld blaasjesmos bleek aanwezig te zijn op 13 campings. Op elf campings werd materiaal verzameld, om door microscopisch onderzoek na te gaan of het inderdaad deze soort betrof. In alle gevallen bleek het inderdaad om *Sphaerocarpos michelii* te gaan. Over deze vondsten zal

Camping Sollasi (Noordijkerhout): Klein landvorkje (links), Gestekeld blaasjesmos (midden), Mosbloempje (rechts)

een artikel verschijnen in het blad *Buxbaumiella*, het tijdschrift van de Bryologische en Lichenologische Werkgroep (de mossen en korstmossen liefhebbers). Ook is hierover een uitvoerig bericht op www.natuurbericht.nl te vinden.

Het Mosbloempje bleek óók op veel campings te groeien. In onze omgeving ging het om camping Duinrell, camping Sollasi, camping Ruigenhoek en camping Vogelenzang.

camping Vogelenzang: Mosbloempjes met Vroegeling (rechts)

Buiten de regio vonden we dit plantje op campings bij Renesse (Schouwen), Ouddorp (Goeree), Bakkum, Wimmenum en Egmond aan Zee. Uitstapjes naar Flevoland (met Joop Kortselius) en naar Ermelo (met Coby) maakten duidelijk dat het Mosbloempje ook op drie campings langs de Randmeren en op een camping midden in de bossen bij Speulde groeide.

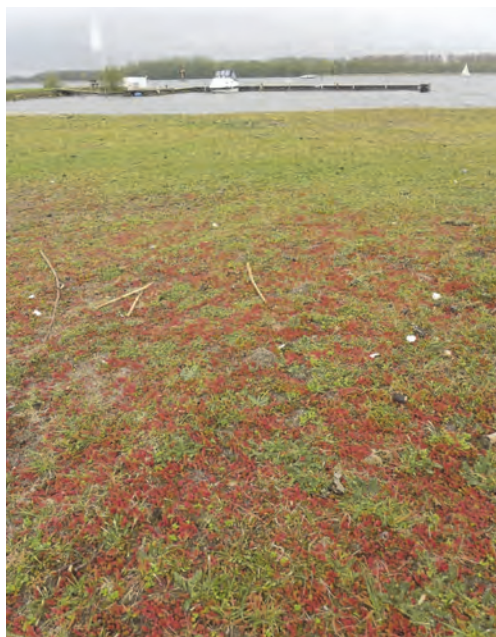
De groeiplaatsen op campings liggen vrijwel steeds op en rond de kale plekken die ontstaan door caravans die weken achtereen op dezelfde plaats staan. Bij een caravan hoort tegenwoordig een flinke voortent. In die voortent wordt een mat gelegd die de bodem geheel voor het daglicht afsluit.

Na afloop van het kampeerseizoen vertoont het campinggazon dan ook een flinke serie 'zwarte gaten'. Op de meeste campings laat men deze plekken met rust en gaat men pas in het volgende voorjaar er iets aan doen. Juist deze kale plekken vormen een ideale groeiplaats voor blaasjesmos en Mosbloempje. Daarbij profiteert het blaasjesmos, vooral van stukken waar de grond verdicht is geraakt, waardoor er een laagje grond is ontstaan dat langere tijd vocht kan vasthouden. Het Mosbloempje is vooral op de meer zandige stukken en langs de randen te vinden.

Op campings waar het gazon zeer goed onderhouden wordt, of waar de caravanplaatsen verhard zijn met steen of grint, zochten we vergeefs naar blaasjesmos en Mosbloempje. Dat was bijvoorbeeld het geval op de stadscamping van Delft, op camping Noordwijkse Duinen in het Langeveld en op de Minicamping in het Langeveld.

Op de schaars begroeide caravanplaatsen treffen we vaak dezelfde soorten planten aan. Je kunt in dit verband zelfs aan een soort plantengemeenschap denken. Behalve het Mosbloempje is vrijwel altijd ook de Kleine leeuwenklauw talrijk aanwezig. Verder zien we vaak Vroegeling, Klein vogelpootje, Zandhoornbloem, Kluwenhoornbloem en Veldereprijs. Op de camping van Nulde groeide Eenjarige hardbloem en Dwergviltkruid. Op twee campings stond veel Klein bronkruid. Eenmaal vonden we een echte zeldzaamheid: Dwerggras op de camping van Bakkum.

Bij de verspreiding van het Mosbloempje (en van het Gestekeld blaasjesmos) spelen auto- en caravanbanden ongetwijfeld een belangrijke rol. In dit verband kunnen ook fietsbanden worden genoemd, gelet op de ervaringen op Texel (van der Ham & Vreeken 2009). In het profiel van de band bereiken de zaden (of sporen in het geval van het blaasjesmos) de volgende camping. Met die banden bereiken deze zaadjes ook parkeerplaatsen. In toenemend aantal worden vondsten op waarneming.nl geplaatst, gedaan op parkeerplaatsen. Vooral parkeerplaatsen met

Massale groei van Mosbloempje op strandcamp Nulde (gem. Putten Gld)

zogenaamde gatenstenen zijn in trek, zoals in Hoek van Holland. De plantjes doen het uitstekend in de gaten en de voegen van de bestrating en vormen een fraai patroon in het plaveisel. In onze regio zagen we het Mosplantje behalve op caravanplaatsen ook langs de oprit naar camping "de Noordduinen" (Joop Kortselius), bij de patatkraam van Ruigenhoek (Theo Westra) en op de oprit van café Hof van Breloft in Noordwijk (Coby van Dijk).

Mosbloempje op de oprit bij café Hof van Breloft (Nieuwe Zeeweg)

Uit de meldingen op waarneming.nl blijkt dat het Mosbloempje dit jaar van steeds meer locaties gemeld wordt. Naast de plaatsen die hiervoor al genoemd zijn, gaat het (tot 10 mei 2015) om: parkeerterrein Dieren, parkeerterrein Hemmen, camping Otterloo, arboretum Wageningen, stadsgebied Nijmegen, Wageningen, Velp, parkeerterrein De Steeg, bij kasteel Slangenburg Doetinchem, parkeerplaats Veenendaal, vliegbasis Soesterberg, straatmilieu Deventer, Ambt Delden, stationsgebied Vlissingen, langs duinpad Westenschouwen, parkeerplaats bij camping Maartensvlotbrug (NH).

Uit de meldingen op waarneming.nl blijkt dat het Mosbloempje dit jaar van steeds meer locaties gemeld wordt. Naast de plaatsen die hiervoor al genoemd zijn, gaat het (tot 10 mei 2015) om: parkeerterrein Dieren, parkeerterrein Hemmen, camping Otterloo, arboretum Wageningen, stadsgebied Nijmegen, Wageningen, Velp, parkeerterrein De Steeg, bij kasteel Slangenburg Doetinchem, parkeerplaats Veenendaal, vliegbasis Soesterberg, straatmilieu Deventer, Ambt Delden, stationsgebied Vlissingen, langs duinpad Westenschouwen, parkeerplaats bij camping Maartensvlotbrug (NH).

Vermoedelijk is de opmars van het Mosbloempje nog lang niet ten einde. Via campings en parkeerplaatsen zal dit plantje tot in alle hoeken van ons land doordringen. En je kunt er rustig van uit gaan dat dit plantje al op veel meer plaatsen aanwezig is. Er moet gewoon iemand langs komen die de moeite neemt die kale plekken eens goed te bekijken. Op 12 van de 15 door ons bekeken grote campings bleek het Mosbloempje te groeien. In de ANWB-campinggids worden ruim 500 grote campings beschreven. Dat kan dus nog heel wat nieuwe vindplaatsen opleveren! Die verwachting geldt natuurlijk ook voor het Gestekeld blaasjesmos.

Als je de komende zomer met tent of caravan een camping bezoekt, kijk dan eens goed om je heen of je die typische rode miniplantjes ziet. Zo ja, maak een foto en geeft de waarneming door! Op campings valt nog heel wat te ontdekken!

Literatuur

Raymond (R.W.J.M.) van der Ham & Bart (B.J.) Vreeken 2009. Mosbloempje (*Crassula tillaea* Lester-Garland) in het Nederlandse kustgebied. *Gorteria* 34 (2009-2010), pp. 53-56.

Overwinteren tussen de bejaarden en vogels in de Algarve en Zuid Spanje

Johan Passchier

Dat de Algarve en de zuidkust van Spanje belangrijke overwinteringsbestemmingen zijn voor gepensioneerde mensen uit West Europa, is misschien wel algemeen bekend. Dat ook een groot deel van de West Europese vogels daar overwintert, is waarschijnlijk minder bekend. Afgelopen januari was ik in de gelegenheid een paar weken rond te trekken door het gebied en was verbaasd over de rust, de schoonheid van het landschap en de soortenrijkdom aan vogels. In Portugal bezocht ik vooral het nationaalpark Ria Formosa. In Spanje het bij velen wel bekende Nationaal Park Coto Donana. De natuurbeleving begon al voor de landing op het vliegveld van Faro. Aanvliegend over zee, gleden we op geringe hoogte over de zoutpannen bij Quinta do Lago. Zonder verrekijker kon je uit het vliegtuigraam de flamingo's zien, die rustig door foerageerden, terwijl er zo'n enorm luidruchtige vliegmachine vlak over hun kop scheerde.

Ria Formosa vanuit het vliegtuig

Ria Formosa (<http://www.first-nature.com/worldsites/pt-formosa.php>) is een reusachtig gevarieerd gebied met riviermondingen, zandbanken, duinen, stranden, eilanden, kreken, moerassen en zoutpannen. Het strekt zich uit van het stadje Tavira in het oosten tot voorbij het vliegveld van Faro, zo'n 60 km verder in westelijke richting. Het in 1987 tot nationaal park uitgeroepen gebied, is een kraamkamer voor diverse vissoorten en zowel broed- als overwinteringsgebied voor vele vogelsoorten. Vanuit Faro en Olhao bestaat de mogelijkheid het gebied per boot te verkennen met een kundige gids. Dagelijks kun je vanuit de jachthavens opstappen op een kleine houten boot. www.formosamar.com Verrekijkers aan boord en met een gids die de namen van de vogels in diverse talen kent, vaar je door de smalle kreken, tussen zandbanken door en kom je op plekken waar je met de auto of te voet niet kunt komen. Reserveren is niet echt nodig maar wel handig als je zeker wilt zijn van een plekje. Ooievaars, Lepelaars, Wulpen en Regenwulpen, diverse strandlopersoorten, Geoorde Futen, Blauwe, Kleine en Grote Zilverrijgers, Zilverplevier, Bontbekplevier, Tureluur, Geelpootmeeuw, Grote Stern en een enkele Reuzenster, zijn de soorten die je met grote zekerheid tegen zult komen. Natuurlijk zijn ze

Putter langs het weggetje door de zoutpannen bij Tavira

allemaal in winterkleed en is het vaak een puzzel om met zekerheid te kunnen zeggen welke soort strandloper of steltloper je in de kijker hebt. Het helpt zeker om van te voren in je vogelgids te kijken, welke soorten je eventueel kunt aantreffen.

Wil je te voet of op de fiets het park verkennen, dan zijn er ook diverse mogelijkheden. Vanuit Tavira kun je langs beide kanten van de rivier in het gebied komen. Vanaf de vismarkt is er een weg die tussen de zoutpannen door slingert, richting veerboot. Langs dit 2 km lange weggetje kun je aan beide kanten heel goed vogelen. Opvallend genoeg zag ik hier een behoorlijk aantal andere soorten dan vanuit de boot. Flamingo's, Kluten, Steltkluten en Grutto's (1 geringde) verrijkten hier het aanbod, naast de gebruikelijke steltlopers (Tureluur, Zwarte Ruiter, Witgatje en Oeverloper) en strandlopers (Bonte, Kleine, Kanoet en Krombekstrandloper).

Steltkluut

In de bomen en struiken langs de kant van de weg zag je o.a. Europese Kanaries, Roodborsttapuiten en Putters. Bij Olhao is er een uitgebreid netwerk aan wandelpaden door een deel van het park. Vanaf het informatiecentrum kun je een rondwandeling maken met diverse zijweggetjes, door

een zeer gevarieerd stukje landschap. Trek er zeker een uur voor uit om het rondje te lopen en minstens 2 uur om ook alle zijweggetjes in te slaan en de observatiehutten te bezoeken. Je loopt eerst een stukje door het bos, waar je de Blauwe Ekster zeker zult tegen komen en misschien een Kleine Bonte Specht.

Al snel wordt het landschap meer open en zie je o.a. Hoppen, Graspiepers, Zwartkop, Kleine Zwartkop en

Blauwe Ekster op cactus

misschien de Graszanger. Ook is er kans om een Kameleon te spotten. De waarschuwborden ze niet aan te raken zijn prominent aanwezig. Daarna voert het pad langs de grens van getijdegebieden, zoutwatermoeras en aan de rechter kant een enkel zoet water meertje. Bijzonder interessant gebied met enkele observatiehutten om, in alle rust en beschut, je ogen goed de kost te geven. Bergeenden, Ooievaars, Lepelaars, Zilverplevieren, Bonte en Kleine Strandlopers, Bontbekplevieren en wat steltlopers op het zoute gedeelte. In de zoetwatermeertjes zaten o.a.

Kleine Zilverrijger en zijn spiegelbeeld, fouragerend in kreekje

Krakeenden, Wintertaling, Slobeenden en Kleine Zilverreigers. Ook Moerasschildpadden lagen begin januari al gewoon met de bek open te zonnen. De Purperkoet moet hier ook te vinden zijn maar die heb ik helaas niet gezien. Het pad vervolgt zijn weg daarna in de vorm van een boardwalk door een stukje droog duingebied, waar je met wat geluk de Provençaalse Grasmus kunt zien en je loopt vervolgens terug richting informatiecentrum.

Ook vanuit het plaatsje Quinta de Lago zijn er goede mogelijkheden om het park te voet te verkennen. Hier zul je ongetwijfeld ook weer de Flamingo's tegen komen, die al vanuit het vliegtuig te zien waren. Weinig roofvogels gezien!

Hoe er te komen?

Transavia vliegt meerdere malen per dag vanuit Amsterdam, Rotterdam en Eindhoven op Faro. Deze mooie oude stad ligt eigenlijk zeer centraal voor een bezoek aan Ria Formosa. Een auto heb je in deze tijd van het jaar al voor 8 euro per dag(excl. verzekering) bij de bekende verhuurbedrijven. In de winter is het echter ook goed mogelijk van uitvalsbasis te wisselen. Er zijn zoveel hotelletjes, pensionnetjes en hostels, dat ook een bezoek aan Olhao of Tavira te overwegen is. Het zijn stuk voor stuk leuke stadjes met een prachtig oud middeleeuws centrum en vele kleine restaurantjes, waar je heerlijk vis kunt eten. Ook het zwarte scharrelvarken uit deze regio (porco preto of porco Iberico op de kaart), is bijzonder smakelijk. Kamperen zou ik afraden in de winter. Overdag kan het gemakkelijk 18 graden worden maar bij zulk mooi weer zijn de nachten vervolgens letterlijk ijskoud. Ik heb verschillende keren moeten krabben.

Vanuit Faro kun je in een goede 2 uur naar Coto Donana rijden, maar als je de tijd hebt, is het gebied net over de grens tussen Ayamonte en Huelva ook zeker een bezoekje waard. De kust is daar bijzonder fraai. Vanuit Punta Umbria, El Rompido of El Portil, kun je heerlijk wandelen door duinen, langs riviermondingen, zoutwatermoerassen en golfbanen. Op de golfbanen mag je meestal vrij rond

Sint Helenafazantjes op de golfbaan

lopen. Let wel op, dat je de spelers niet stoort of hindert! De banen zijn rijk aan vogels. Hoppen, Koereigers en ook het Sint-Helena Fazantje zijn verzot op de groene fairways en tonen weinig angst voor mensen. In de vroege ochtend is er weinig te zien maar als het zonnetje de boel langzaam opwarmt, worden ook de vogels actief. In rietvelden klonk zelfs af en toe het gezang van de Cetti's Zanger. Dat verwacht je zeker niet in januari.

Flamingo's in Coto Donana

Coto Donana

Ongeveer 10 jaar geleden was ik hier ook al eens geweest. Toen vanuit het aan de kust gelegen Matalascañas. Dit keer zou ik El Rocio in het noorden van het park als uitvalsbasis kiezen. El Rocio is een heel bijzonder oord. Door-de-weeks is het een spookstad, waar alleen de plaatselijke middenstand woont. In de weekenden kun je er over de hoofden (van de pelgrims) lopen. Er zijn alleen zandwegen en men gaat er doorgaans vooral te paard door het leven, zelfs bv. voor een bezoek aan de supermarkt. Kom je voor de natuur, sla dan beter het weekend over. Dat is voor de

El Rocio aan het moeras

bedevaartgangers, die de witte Madonna willen bezoeken en daarna feest gaan vieren met vuurwerk, flamenco en veel rioja. Direct had ik al in de gaten, dat El Rocio een veel betere keuze was dan destijds Matalascañas. Ik nam een kamer in hotel Toruno, direct aan het moeras Charco de la boca. Een werkelijk unieke locatie, waar je vanuit je slaapkamer de Flamingo's, Steltkluten, Lepelaars, Zwarte Ibissen en andere waadvogels kunt observeren. Vroeg in de morgen zag ik zelfs Edelherten lopen en dat allemaal uit je hotelkamerraam voor 35 euro per nacht. Er was ook een geweldig ontbijt bij met warme broodjes en een half varken waar je zelf de ham vanaf kon snijden. Voor de deur een prachtige 1000 jaar oude olijfboom. Echt super! De eerste dag alleen rond het moeras gelopen en volop genoten van de vele vogels hier. De Purperkoet bleek hier wel te vinden en ook Watersnippen waren er in overvloed. De Cetti's Zanger liet zich ook hier horen, een enkele Blauwborst, Graszanger, Rots Zwaluwen, Zwarte Roodstaart en nog veel meer. Kortom genoeg te beleven in de onmiddellijke nabijheid. De andere ochtend een klein stukje gereden om te gaan wandelen vanuit het parkinformatiecentrum in de

buurt. 's Morgens vroeg door de bossen en later door meer open terrein om toch eens wat roofvogels te kunnen zien. Ik werd op mijn wenken bediend door een stelletje Keizerarenden die langzaam op de thermiek hoogte aan het winnen waren. Een machtige aanblik! Overal om je heen zag je de graafwerkzaamheden van wilde zwijnen maar de dieren zelf lieten zich niet zien. Langs de route ook enkele observatiehutten waar helaas niet zo gek veel te observeren was.

In de middag na de lunch nog een stuk over de pelgrimsroute naar Sevilla gelopen. Eigenlijk de enige vrije doorlopende(zand)weg dwars door het park waar je mag wandelen. Tijdens de terugweg begon het al langzaam te schemeren. Rustig verdekt opstellen op plekken waar je vrij zicht hebt leverden wat leuke observaties op van edelherten en wilde zwijnen, die zich verplaatsten vanuit de bossen naar de wetlands aan de andere kant van de weg. Natuurlijk hoop je stiekem, dat je ook de nog veel zeldzamere Iberische lynx zult zien ...maar helaas, dat mocht niet zo zijn.

De andere dag ging ik met een klein gezelschap en een parkwachter dieper het park in. We volgden in eerste instantie dezelfde route als die ik eerder had gelopen en we gingen na zo'n 5 km een zijweg in, die voor gewone bezoekers niet toegankelijk is. Met het stuur in de hand vertelde de gids, dat het nu de paartijd was voor de Lynx en dus de beste tijd om er eentje te kunnen zien. Mannetjes zwierven rond op zoek naar een vrouwtje..... Tijdens zijn praatje schreeuwt er plots een dame van achteruit de jeep en met twee sprongen steekt er een Lynx het pad over. Ze (het is een vrouwtje) loopt nog een paar stappen voor ons uit en verdwijnt dan voorgoed in het struikgewas. De lange achterpoten met het stompe staart verdwijnen als laatste uit beeld.

Het is doodstil in ons voertuig en zelfs de gids lijkt even niet te weten wat hij moet zeggen. Niemand heeft in de consternatie een foto kunnen maken. Het was ook maar zo'n kort moment, dat je eigenlijk gewoon alleen maar blij kunt zijn, dat je dit hebt mee gemaakt. We blijven nog een tijdje staan maar ze laat zich niet meer zien en we rijden verder richting de wetlands. Onderweg nog veel leuke waarnemingen, zoals o.a. de Iberische Klapekster, Rode Patrijs, Purperkoet, 2 Steenuiltjes, 3 Velduilen, een Keizerarend, Edelherten, een groep Damherten en twee Wilde Zwijnen. Erg veel water staat er niet in de zogenaamde wetlands. Een probleem, dat jaarlijks groter wordt.

Weinig neerslag en steeds meer intensieve tuinbouw aan de randen van het park, zorgen voor een dramatische daling van het grondwaterpeil. Eigenlijk staat er alleen in de herfst en winter nog een beetje water en is het in het late voorjaar en zomer een woestijn.

Ik heb een hele mooie tijd gehad en kom zeker nog eens terug!

Vogelen uit een bootje in Ria Formosa

Digitaal vogelen: geen gesjouw meer met boeken?

George Hageman

Zag je voorheen vogelaars in het veld met mooie, versleten vogelgidsen zoals de “Peterson”, de “Lars Jonsson” en recenter de ANWB-vogelgids, tegenwoordig heeft een vogelaar een digitale gids. Op de smartphone heeft hij diverse Apps waarop van elke vogel een foto, de beschrijving, de zang en de verspreiding. Ideaal voor onderweg, geen gesjouw meer met zware boeken.

Er zijn ook Apps om de laatste waarnemingen uit het land te vernemen en eventueel zelf door te geven. De recente waarneming van een Blauwstaart in de Coepelduynen was al snel bekend, inclusief de locatie met GPS coördinaten en een routebeschrijving via Google Maps.

Onlangs kreeg ik het verzoek voor de Strandloper een stukje te schrijven over deze Apps. Zonder volledig te zijn, zal ik enkele veel gebruikte vogelApps beschrijven. De meeste Apps zijn zowel voor Android, als voor iOS apparatuur beschikbaar. Sommige zijn gratis, andere moeten gekocht worden in de App Store of de Google Play Store.

Vogels van Europa: een vrij complete vogelapp met een goede beschrijving van de meeste in Europa voorkomende vogels, foto's van ♂ en ♀, in adult en meestal ook juveniel kleed. Daarnaast de zang (het geluid), de verspreiding in Europa, de habitat, het voedsel en de buitenlandse naam van de vogel in acht talen. De app kost ca. €10,-

Vogels in Nederland: dit is een prima gratis app, ontwikkeld door een Nederlander (Nakko). Van de in Nederland voorkomende soorten toont de app een foto en het geluid (zang). Er is een algemene beschrijving en informatie over biotoop en voedsel, de broedperiode, de kenmerken, de herkenning en verspreiding van de soort. Bovendien is er een directe

link naar andere digitale media zoals Birdpix, YouTube, waarneming.nl, vogelkijkhut.nl en de Rode Lijst van bedreigde vogels. Nadeel is de reclame onderaan het scherm en het soms moeizame navigeren door de app.

Vogels van het Waddengebied: dit is een gratis app van Vogelbescherming Nederland met een beschrijving en het geluid van de vogels die als standvogel, doortrekker, wintergast of zomergast op de Wadden te zien zijn. De illustraties van Elwin van der Kolk zijn heel educatief, evenals de “vogelvinder”, waarbij aan de hand van silhouet, snavel, grootte en kleur bepaald kan worden welke vogel men heeft gezien. De app geeft tips over de beste vogelplekken en een getijvoorspelling. Bij hoogwater ziet men de meeste vogels. Deze app is onderdeel van het project van Vogelbescherming “Rust voor vogels, ruimte voor mensen”.

Tuinvogels: een gratis app van Vogelbescherming Nederland. Met deze gebruiksvriendelijke app kunt u tuinvogels determineren (93 soorten!) en eventueel uw persoonlijke tuinvogeltellingen bijhouden. Het is een zeer informatieve app met illustraties van Elwin van der Kolk, een beschrijving van de vogel, het geluid en vaak ook een video, allemaal eenvoudig te bedienen. Via de app is er een directe link naar de online vogelgids van Vogelbescherming Nederland.

Dutch Bird Alerts: een gratis app waarop dagelijks bijzondere vogelwaarnemingen worden meld. Voor mensen die een zeldzame vogel willen zien of willen doorgeven. Via GPS en satelliet wordt nauwkeurig vermeld waar de betreffende vogel te zien is.

ObsMapp of iObs: een gratis app om flora- en fauna-waarnemingen mobiel in te voeren. Ontwikkeld in samenwerking met waarneming.nl en Natuurpunt. De waarnemingen komen direct in www.waarneming.nl terecht en je kunt anderen zo snel informeren als je iets ziet. De waarnemingen zijn zo ook meteen beschikbaar voor het waarnemingenarchief van de vereniging. Een zeldzame soort komt met een automatische koppeling direct op onze website!

Deze opsomming is zeker niet volledig. Via de website van Naturalis zijn andere, vaak Engelstalige Apps te koop. Ook op het gebied van vlinders en planten zijn mooie Apps beschikbaar. Digitaal vogelen is een mooie toepassing van nieuwe techniek. Een smartphone is handzaam, multifunctioneel en een handig communicatiemiddel. Het beluisteren van de zang kan helpen tot de juiste determinatie te komen. Toch stop ik die “Peterson” nog wel eens in m'n rugzak.

Weer broedende Oeverzwaluwen in Noordwijkerhout

Jelle van Dijk

In de Strandloper van december 2014 deden Rien Sluijs en Hein Verkade verslag van een geslaagd broedgeval Oeverzwaluwen op het terrein van Aad van Eden aan de Leeweg in Noordwijkerhout. Het was het eerste geslaagde broedgeval in bijna 100 jaar! Tegelijkertijd werd een kleine broedkolonie in een zandhoop bij de Fa. Duijndam op bedrijventerrein Gravendam bekend. Vermoedelijk ging het hier om eerder verstoorde vogels in de Elsgeestepolder.

foto: Jelle van Dijk

Uiteindelijk waren er half augustus twee nesten met jongen. Natuurlijk was de vraag of de Oeverzwaluwen bij de fa. Duijndam zouden terugkomen. De grote hoop zand die er in de zomer van 2014 lag, was een flink stuk kleiner geworden, maar er was nog wel een mooie steile kant bovenin de berg zand. Sarah Humphrey was de eerste die melding maakte van een paar Oeverzwaluwen bij de zandhoop van Duijndam. Op 9 mei ging ik kijken en zag al zes nestholten of in ieder geval zes gaatjes die wellicht verder tot nestgangen uitgegraven zouden kunnen worden. Op maandagmorgen 11 mei klopte ik met Joost Bouwmeester bij Duijndam aan. Ja, ze hadden de zwaluwen al bezig gezien! We hoefden eigenlijk helemaal niet te vragen of ze de zandhoop ook dit jaar weer met rust zouden willen laten. Dat was een vanzelfsprekende zaak! Joost zegde toe een stukje over deze Oeverzwaluwen in het Leidsch Dagblad te plaatsen en daarbij nadrukkelijk de medewerking van Duijndam te noemen.

Vanmiddag, 15 mei, ging ik weer kijken. Vanaf de openbare weg (Walserij) is de kolonie prima te zien. Het aantal zichtbare nestgangen was gegroeid tot 22! Er vinden dus nog steeds nieuwe vestigingen plaats. Dat kan tot eind juni doorgaan. Eigenlijk wel een vreemde plaats daar op dat bedrijventerrein. Kolonies van Oeverzwaluwen liggen vrijwel altijd langs de waterkant, zeker de grotere kolonies. Blijkbaar is de zandhoop van Duijndam zo aantrekkelijk (volledig ongestoord) dat ze een iets langer vliegtijd naar het water (sloten, vaarten, Oosterduinse Meer) voor lief nemen.

Vanmiddag, 15 mei, ging ik weer kijken. Vanaf de openbare

foto: Jan Hendriks

Het nut van kleurringen

Hein Verkade

Ruim dertig jaar geleden startten de eerste onderzoekers met het aanbrengen van kleurringen bij vogels. Het werd voor het eerst mogelijk om individuele vogels van hun soortgenoten te onderscheiden door het gebruik van unieke kleurencombinaties en codes. Het bleek een succes want veel vogelaars stuurden hun waarnemingen van deze vogels naar de onderzoekers. Ook zij wilden graag weten waar de vogels die zij zagen vandaan kwamen en naar toe gingen.

Toch was niet iedereen even enthousiast over het (kleur)ringen van vogels. De tegenstand spitste zich vooral toe op het leed dat werd toegebracht aan de geringde vogel. Op de diverse discussiefora liepen de emoties hierover soms flink op.

Maar zoals meestal ligt de waarheid ergens rond het midden. Echter, met voortschrijdend inzicht zitten er toch meer positieve kanten aan het ringwerk dan gedacht. Is de kritiek van de tegenstanders dan nutteloos? Nee integendeel, zij zorgen er mede voor dat onderzoekers steeds de juiste afweging maken voordat zij een kleurringonderzoek starten. Ofwel: het welzijn van de vogel moet in de juiste verhouding staan tot het doel wat de onderzoeker wil bereiken. Nou dat is niet altijd even gemakkelijk.

In het verleden zijn er kleurringprojecten opgezet waar later niets met de resultaten is gedaan. Dergelijk onderzoek is nutteloos en overbodig. Er moet altijd een vraag zijn waarom men vogels wil ringen. Daarnaast moet het ook verplicht zijn om na de bewerking van de verkregen gegevens een onderzoeksrapport met de resultaten uit te brengen.

Een andere vraag is in hoeverre de aangebrachte ringen (dit geldt ook voor satellietzenders en GPS loggers) invloed hebben op het gedrag van de individuele vogels. Stel dat de kleurringen een verhoogd predatierisico tot gevolg hebben dan zijn de gegevens van de geringde vogels niet meer representatief voor de soort en dus waardeloos. Onderzoekers zijn er dus bij gebaat dat de

geringde vogels geen last hebben van de aangebrachte ringen en zenders. De onderzoeksmethoden zelf worden dan ook regelmatig getest en hierover verschijnen interessante artikelen in de vakbladen.

De praktijk

Elk individu binnen een soort is anders. Er zijn mannetjes en vrouwtjes, zwakke en sterke vogels, avontuurlijke en honkvaste dieren enz. enz. Dat betekent dat je veel vogels individueel moet volgen om iets over de soort in het algemeen te kunnen zeggen. Dus moeten er behoorlijk wat vogels gekleurd of gezenderd worden. Bijkomend voordeel is dat het voor de aflezers van die ringen interessant wordt om er op uit te trekken omdat je een grotere kans hebt om ze tegen te komen.

Het onderzoek wordt steeds waardevoller wanneer er veel terugmeldingen komen. Stel dat een vogel iedere dag wordt gemeld, dan weet je precies hoe oud die uiteindelijk is geworden. Dit is natuurlijk onmogelijk. Des te meer waarnemingen des te betrouwbaarder de uitspraak over de leeftijd die de vogel bereikt heeft. Zo constateert Jeroen Reneerkens dat Drieteenstrandlopers die in Afrika overwinteren gemiddeld net iets minder oud worden dan de vogels die in Europa blijven.

Maar er is meer. Het is een logische gedachte dat Drieteenstrandlopers langs de kusten van Europa en Afrika naar Ghana trekken. Echter, een gekleurde vogel die in augustus in Zuid-Noorwegen werd gefotografeerd en vijf dagen later in Ghana, kan niet anders dan rechtstreeks dwars over de Sahara zijn gevlogen!

Daarnaast krijgt de waarnemer zelf ook veel informatie over de vogels. Een Drieteenstrandloper die door Jeroen op 9 augustus 2013 als nestjong in Noordoost Groenland was geringd liep twee maanden later op het Noordwijkse strand. Daar bleef hij de hele winter in de buurt hangen. In het daaropvolgende voorjaar werd de vogel in prachtkleed gefotografeerd op het Duitse Waddeneiland Trischen. Zo krijg je langzamerhand een beetje inzicht waar onze strandloperjes vandaan komen en naar toe gaan.

9 August 2013
Hochstetter Forland, Greenland

7 October 2013
Noordwijk, the Netherlands

15 May 2014
Trischen, Germany

Foto's: Jeroen Reneerkens, Hein Verkade en Benjamin Gnep

Daarnaast wordt het steeds eenvoudiger om de waargenomen geringde vogels vast te leggen op de gevoelige plaat. Hierdoor is het mogelijk iets te zeggen over de conditie en het ruistadium van de bewuste vogel op de bewuste datum. Er komt dus heel veel informatie beschikbaar als je waargenomen kleurringen doorgeeft aan de onderzoekers.

Maar hoe weet je naar wie je de informatie moet sturen? Om die te vinden kun je het beste de site: www.cr-birding.org raadplegen. Hier wordt je d.m.v. van vragen naar het juiste project geleid met het e-mailadres van de onderzoeker erbij.

Het nut voor de bescherming

Met het kleurringen kom je heel veel te weten over individuele vogels en vogelsoorten. Maar heeft dit soort onderzoek ook nut voor de bescherming van die vogels? Afgelopen winter tijdens het eneroverende NOU-congres in Haren deed de lezing van Theunis Piersma mijn aarzelend ja naar een volmondig ja schuiven. Theunis is hoogleraar trekvoegeleecologie aan de Rijksuniversiteit Groningen en een meester in het begrijpelijk vertellen van een ingewikkeld verhaal.

Hij staat zo ongeveer aan de wieg van het kleurring- en zenderonderzoek aan steltlopers.

Hij vertelde dat regelmatig en liefst gestandaardiseerd aflezen van kleurringen bij voorkeur op vaste plekken heel veel kan vertellen over de overleving van steltlopers gedurende een heel seizoen. Via een ingewikkelde rekenmethode kan worden nagegaan op welke plek opvallende sterfte plaatsvindt. Dit is de bottleneck voor een vogelsoort en veranderingen op die plek hebben belangrijke consequenties voor de populatieontwikkeling. Zo werd dankzij intensief kleurring- en zenderonderzoek bij Lepelaars geconstateerd dat de grootste klappen vallen

tijdens de voorjaarstrek onder de vogels die in West-Afrika overwinteren. Die onbalans werd opvallend genoeg niet gevonden bij de Lepelaars die in Zuid-Europa de winter doorbrengen. Schort er iets aan de kwaliteit van het overwinteringsgebied, de Banc d'arguin in Mauritanië? Het is een mogelijke aanwijzing dat de Lepelaar in de toekomst steeds vaker dichter bij het broedgebied gaat overwinteren.

Nog spectaculairder zijn de resultaten in Oost-Azië. Piersma en zijn team bestuderen daar de trekwegen en pleisterplaatsen van Kanoeten en andere steltlopers. Deze Kanoeten broeden in Oost-Siberië, pleisteren dan in de uitgestrekte wadvlakten van de Gele Zee, en overwinteren in Noordwest-Australië. Deze populaties staan erg onder druk omdat het expanderende China grote delen van de Gele Zee inpoldert om er industrie- en havengebieden aan te leggen. Bezorgde natuurbeschermers wezen op de achteruitgang van de steltlopers, maar vingen bot bij de Chinese overheid. Hun uitleg was dat het probleem in de broedgebieden in Siberië lag door de klimaatverandering. Maar door intensief kleurringenonderzoek konden Piersma en de zijnen onomstotelijk vaststellen dat de sterfte in de broedgebieden en in Australië nihil is maar dat de grote klappen vallen in de Gele Zee. Hier kon zelfs de Chinese overheid niet omheen en het onderzoeksteam werd door hen in contact gebracht met Chinese wetenschappers.

Het wil nogal wat zeggen dat de bureaucratische overheid in het machtige China luistert naar vogelonderzoekers. Dan zit dat kleurringonderzoek fantastisch in elkaar. En wie weet helpt het bij het beschermen van de overgebleven wadvlakten in de Gele Zee!

Kortom, laten sceptische vogelwaarnemers en –fotografen niet langer kritiek hebben op kleurringen en zenders maar ze juist aflezen en vastleggen. Het is nuttig voor de kennis over én de bescherming van de vogels.

Ringennieuws

Hein Verkade

In veel landen worden bij meeuwen kleurringen aan-gebracht voor onderzoek. Als je tijdens een strand-wandeling een beetje oplet dan is de kans groot dat je er een ontdekt. In dit stukje richten we de schijnwerper op de algemene en volgens sommigen wat saaie Zilvermeeuw.

Oude knar Zilvermeeuw (Y1)GF op het strand van Noordwijk
13-12-2014 Foto Caroline Walta

Oude knar

Zilvermeeuwen behoorden tot de eerste vogels die reeds in de jaren tachtig van de vorige eeuw massaal van kleurringen werden voorzien. Zo liet Arie Spaans in de jaren 1986-1988 jaarlijks 100 kuikens ringen in 14 verschillende kolonies langs de Nederlandse kust. Er ging een wereld voor je open. De vogels op het Noordwijkse strand waren vooral afkomstig uit de kolonies in de directe omgeving. Maar nog leuker was te constateren dat sommige van die meeuwen bij voorkeur rond een eigen favoriete strandpaal zaten. Dit leidde in 1992 tot een artikeltje in de strandloper: 'Zilvermeeuwen op het Noordwijkse strand'.

Dit baanbrekende onderzoek is inmiddels wat naar de achtergrond geraakt tot er op 6 januari 2015 een volwassen Zilvermeeuw met een verweerde groene ring op het strand voor de zeetrekhut zit. Met veel moeite lukte het te achterhalen dat er twee witte horizontale strepen op stonden. Dit betekende dat het hoogstwaarschijnlijk een oude vogel van het onderzoek van Arie Spaans betrof. Maar ja..... die vogels hadden om beide poten een unieke

ring en deze was er waarschijnlijk een kwijtgeraakt. Dan konden het dus verschillende vogels zijn..... Toch maar gemeld aan Kees Camphuysen die het onderzoek van Arie Spaans heeft overgenomen, en er zelfs op is gepromoveerd.

Kees Camphuysen met Zilvermeeuw groen FASD met GPS-logger op Texel 20-5-2013 Foto J Shamoun-Baranes

Per kerende post een enthousiast antwoord. Het kon eigenlijk alleen maar de Zilvermeeuw zijn geweest die vroeger een gele ring met het cijfer 1 om zijn andere poot heeft gehad (code Y1GF). Deze was op 17 juli 1988 in de kolonie op Texel geringd. Nadat ik de vogel op 16 oktober van dat jaar voor het eerst op het strand bij Langevelderslag had waargenomen keerde hij vrijwel iedere winter terug naar Noordwijk. Vermoedelijk is de gele ring rond 2003 verdwenen. Met de respectabele leeftijd van 27 jaar blijkt deze vogel zijn ring dus te overleven!

Geringd én gezenderd

In de jaren na dit grote onderzoek heeft de techniek niet stilgestaan. Zilvermeeuwen zijn grote zware vogels die moeiteloos een satellietzender of een GPS logger met zich mee kunnen dragen. Hierdoor kan de vogel dag en nacht worden gevolgd door de onderzoekers. De vogels krijgen naast de logger op hun rug óók nog een kleurring met unieke code om hun poot. Dit lijkt op het eerste gezicht overbodig maar het heeft een goede reden. Gezenderde vogels zijn onderling in het veld niet te onderscheiden en dat geeft een probleem wanneer je ze in de broedkolonie wilt volgen. Daarnaast is het ook voor waarnemers buiten de kolonie mogelijk de vogel te herkennen en vast te leggen op de gevoelige plaat. Dit levert extra informatie op over bijvoorbeeld de conditie en de rui van deze vogel. Op 29 december 2014 staat er een volwassen Zilvermeeuw met groene ring FASD op het strand bij de Duindamseslag. Twee weken later weet Piet Broekhof de vogel op dezelfde plek vast te leggen op de foto. Niets wijst op verdere bijzonderheden. Maar de vogel blijkt ook een logger op haar (de F in de code staat voor female) rug te dragen. Een stortvloed aan informatie komt over ons

heen. Het winterverblijf, de dagelijkse uitstapjes vanuit de kolonie op Texel, de partner die ook is gekleurringd enz. enz. Net als de oude knar uit het vorige verhaaltje blijkt ook deze vogel de winter door te brengen rond Noordwijk en de rest van het jaar op en rond Texel te zwerven.

Zilvermeeuw groen FASD op het strand bij de Duindamseslag 19-1-2015 Foto Piet Broekhof

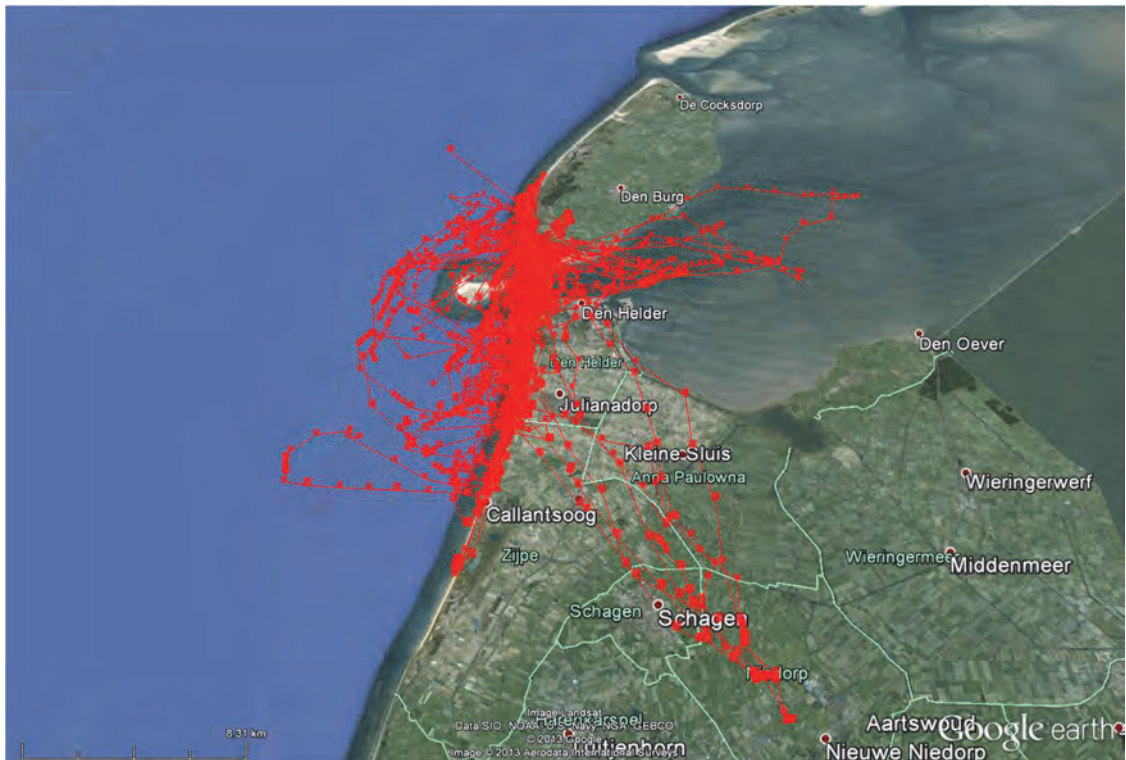
Lange afstand trekker

Nederland liep voorop met het kleurringen van vogels. Dus kregen we in eerste instantie informatie over de Nederlandse vogels. Zilvermeeuwen staan in Nederland eerder te boek als zwervers dan als echte trekkers. Maar ook in het buitenland kreeg men de smaak te pakken, en in alle landen om ons heen lopen inmiddels kleurringprojecten. Zo weten we nu dat een aantal vogels uit Duitsland, Denemarken en Engeland het Noordwijkse strand regelmatig weten te bereiken. Afgelopen winter zaten daar ook vogels uit Noorwegen bij die je gemakkelijk kunt herkennen aan hun zwarte ring waarvan de code altijd met de letter J begint.

Op 6 januari staat Zilvermeeuw zwart JN336 op het strand voor Huis ter Duin. Hé een Noor, dat gebeurt niet veel..... Maar ja Zuid-Noorwegen ligt hemelsbreed nog geen 600 kilometer hiervandaan. Maar Noorwegen is een heel groot land, en wat bleek: de vogel was op het meest noordoostelijke eilandje Hornøya in de Barentszee bij de Russische grens geringd! De afstand tot Noordwijk is hemelsbreed 2430 km. Ter vergelijking: naar het zuidwesten gerekend zit je dan vanuit Noordwijk al halverwege Marokko.

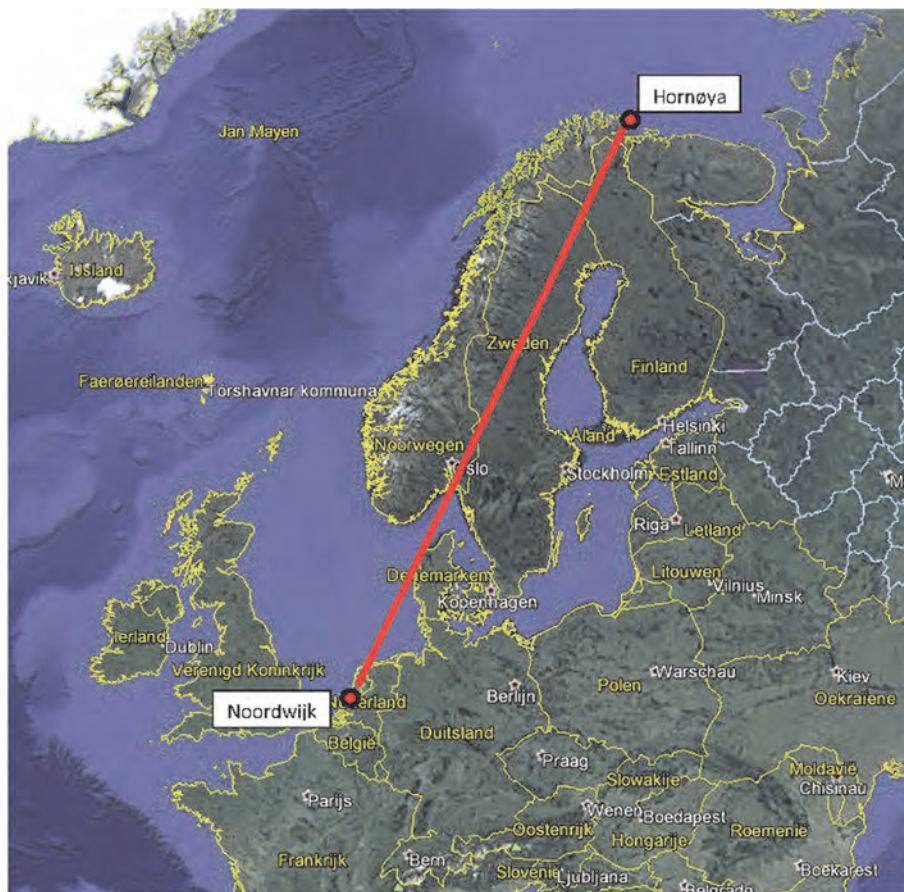
Maar de vogel was in Noordwijk reeds op de terugweg vanuit Noord-Frankrijk! Op 23 maart jl. werd hij alweer rond de broedplaats in het noorden van Noorwegen gesignaleerd.

Grappig is dat ik in 1989 samen met Ger en Wim Baalbergen en Leen en Hermien van Duijn op Hornøya was en daar de Zilvermeeuwen tussen de Dikbekzeekoeten op de dia heb gezet. We deden er toen 5 dagen over met de auto om het eiland te bereiken. Zilvermeeuwen kunnen dus échte lange afstand trekkers zijn.

Kaart 1

Loggerdata van de zwerftochten van Zilvermeeuw groen FASD tijdens het broedseizoen (20 mei-31 juli) rond Texel

Kaart 2

De reis van Zilvermeeuw zwart JN336 van Hornøya in Noorwegen naar Noordwijk, een afstand van 2430 km.

In memoriam Martien de Graaf (1944 - 2015)

Jelle van Dijk

Het zal rond 1990 zijn geweest dat ik Martien voor het eerst ontmoette. Hij had een rapport opgesteld over de stinsenplanten op de landgoederen in de regio. Dat rapport blonk uit door gedetailleerde beschrijvingen en uitgebreide soortenlijsten. Je zag meteen dat hiervoor veel veldwerk was verricht. Met zo'n plantenkenner wilde ik graag kennis maken. Al bij de eerste ontmoeting werd mij duidelijk dat Martien niet alleen de flora van de buitenplaatsen goed kende, maar ook dat hij een grote kennis had van de wilde flora in en rond Hillegom, Lisse en Sassenheim. Dit leidde er toe, dat wij hem vroegen mee te werken aan het samenstellen van een regionale flora, waaraan een werkgroepje onder leiding van Ees Aartse net begonnen was. Dankzij de gebieds- en soortenkennis van Martien konden wij in 1994 het boek *Flora van de Duin- en Bollenstreek* uitbrengen. In dit boek vormt de gehele Bollenstreek het studiegebied en niet alleen het deel ten westen van de trekvaart, zoals in de voorgaande publicaties van onze vereniging het geval was geweest. Nog meer dan de stinsenplanten had de straatflora zijn belangstelling. Meer dan enig ander in onze vereniging bezocht hij bouwterreinen, braakliggend land en woonwijken. De leverde heel wat nieuwe soorten voor de regio op. Na de publicatie van de *Flora van de Duin- en Bollenstreek*, stelden Martien en ik om de één of twee jaar een overzicht samen van bijzondere plantenvondsten in onze regio. Bijna elke aflevering van die serie begint met opmerkingen over de vele bijzondere vondsten in het straatmilieu. Al met al heeft Martien met zijn speurwerk in het zogenaamde *Urbane District* zo'n 30 nieuwe soorten aan onze regionale soortenlijst toegevoegd! Zo

vermeldt het verslag "Bijzondere planten in de Duin- en Bollenstreek in 2004", in de *Strandloper* van juni 2005, soorten als Marjoleinbekje, Dalmatiëklokje, Donzige klaproos, Slaapkamergeluk en Kokardebloem. Maar met alleen het vinden van nieuwe soorten was Martien niet tevreden. Hij noteerde nauwkeurig elke vindplaats en bracht dat thuis over op een kaartje van de regio waarover een raster van vierkante kilometers was gelegd. Dat deed hij niet alleen voor de Bollenstreek, maar ook voor Haarlem, Leiden en Den Haag. De resultaten werden ingeleverd bij de Stichting Floron in Leiden. In de *Nieuwe Atlas van de Nederlandse Flora* (Floron 2011) is het speurwerk van Martien goed terug te vinden. Een soort die hem bijzonder boeide was de Kransmuur (*Polycarpon tetraphyllum*). Als een van de eersten ontdekte hij dit plantje op allerlei plaatsen in Leiden, Haarlem en Den Haag. Alleen in de dorpen van de Bollenstreek wilde het maar niet lukken. Maar na vondsten in Voorhout vond hij dit nederige plantje uiteindelijk ook in Noordwijk. Naast planten hield hij zich ook jaren intensief bezig met het bestuderen van mossen. Een geheel andere hobby was het napluizen van oude kranten en boeken om meer te vinden over de geschiedenis van Lisse, ook nadat hij van Lisse naar Noordwijk was verhuisd. De laatste jaren begon Martien te tobben met zijn gezondheid wat hem beperkte in zijn actieradius. Boven het verslag van bijzondere plantenvondsten in 2013 wordt alleen nog mijn naam genoemd omdat hij "nauwelijks meer iets te melden had" zoals Martien zelf opmerkte. Begin dit jaar ging zijn conditie verder achteruit en kwam hij weinig de deur nog uit. Toch nog onverwacht overleed hij op 15 mei.

Kransmuur op het trottoir van de Quarles van Uffordstraat (oktober 2014)

Waarnemingen januari, februari, maart 2015

Waarnemingen zijn overgenomen van www.waarneming.nl. Hier is een volledig overzicht te vinden van de vogels die deze maanden in ons waarnemingsgebied zijn waargenomen.

Waar zijn de duikers?

Afgelopen januari gaf Mardik Leopold van het onderzoeksinstituut IMARES op het congres van de Nederlandse Ornithologische Unie een mooie tussenrapportage over zijn onderzoek aan Roodkeelduikers. Al jarenlang onderzoekt hij hun dieet aan de hand van de maaginhoud van doodgevonden vogels. Sommige vogels waren bij overlijden in goede conditie, bijvoorbeeld omdat ze verdronken in een visnet. Het dieet van deze gezonde vogels blijkt vooral te bestaan uit jonge haring en sprot. Verzwakte vogels joegen noodgedwongen ook op minder voedzame vis. Haring en sprot lijken sterk op elkaar, maar hebben een verschillende strategie van voortplanting. Haring paait in de Noordzee onder andere voor de Schotse kust, waar ze hun eitjes veilig af kunnen zetten op grindbanken. Vandaar trekken de larven naar onze kant van de Noordzee, waar ze opgroeien. Sprot paait gewoon op de zandbodems voor onze kust. Ze kunnen in grote aantallen voorkomen, vaak in gemengde scholen met jonge haring. Soms zijn die aantallen zo enorm dat vissersboten met de netten 'vastlopen' in dichte scholen sprot. Dat was dit jaar zeker niet het geval. In tegenstelling tot andere jaren waren er deze winter maar zelden vissersboten voor de kust te zien.

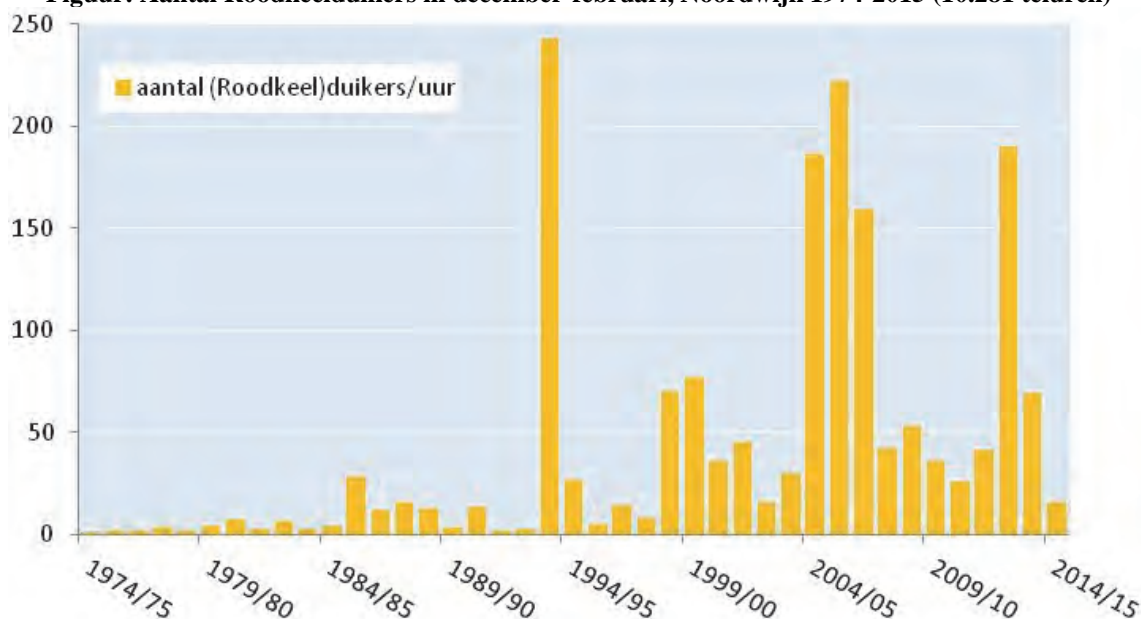

Aalscholver 17 jan 2015 – Katwijk- Rijnsoever ©Peter van Duijn

Sinds 2004/2005 maken we bijzondere winters mee als het gaat om de aantallen visetende zeevogels voor de kust. Futen, Zeekoeten en Roodkeelduikers waren met honderden en soms met duizenden aanwezig. In de vroege ochtend vlogen deze massaal langs de zeehut, als correctie voor de afstand die ze 's nachts met getij en de wind waren afgedreven van hun voedselgebied. Ook Aalscholers kwamen in grote groepen voor de kust voedselzoeken, samen de scholen vis opjagend. Daar tussendoor was regelmatig de rug van een Bruinvis te zien. Dit jaar was er niets van dat alles. Futen waren op de meeste dagen hooguit met enkele tientallen te zien en de Zeekoeten bleven vrijwel helemaal weg. Hetzelfde gold voor de Bruinvissen. Voor vergelijkbare aantallen moeten we terug naar de jaren tachtig toen de Bruinvis zo goed als verdwenen was uit ons kustwater. Aalscholers opereerden dit jaar niet in groepen. Slechts een enkeling was in zijn eentje aan het vissen. Opvallend genoeg ontstond er deze winter een rustplek van Aalscholers langs het Oosterduinsemeer. Blijkbaar waren vogels van zee overgeschakeld op binnenwater en visten in de sloten in de polders.

Ook de aantallen Roodkeelduikers waren lager dan ze in jaren geweest zijn. De vogels arriveerden zoals andere jaren eind november, te zien aan een korte doortrekkie. In andere jaren blijven ze dan met tientallen aanwezig, om in december of januari te pieken met dagen met honderden vogels. Dit jaar waren de aantallen in december al laag, maar liepen zelfs terug tot maar enkele vogels per telling in januari tot maart. In de figuur is de toename te zien die vooral sinds 2008/2009 heeft geleid tot grote aantallen duikers voor onze kust. Met de aantallen van deze winter (gemiddeld 16 per uur) zijn we teruggevallen op het niveau van midden jaren tachtig. Overigens zijn in de figuur alle ongedetermineerde duikers als Roodkeelduikers beschouwd. Door meer ervaring kunnen we inmiddels Parel- en Roodkeelduikers goed onderscheiden en weten we dat het 's winters echt vrijwel alleen Roodkeelduikers zijn.

Figuur: Aantal Roodkeelduikers in december-februari, Noordwijk 1974-2015 (10.281 teluren)

De afwezigheid van de Roodkeelduikers en andere viseters heeft er ongetwijfeld mee te maken dat er weinig vis voor de kust zit. De vissersboten blijven niet voor niks weg. Je kunt dan denken aan een lokale oorzaak, zoals de verschillende zandsuppleties van de laatste jaren. Maar het was overal aan de kust een mager jaar voor de viseters. De oorzaak moet wellicht eerder gezocht worden in het extreem warme jaar 2014 en in natuurlijke fluctuaties. Van haring is bekend dat de larven bij hogere temperaturen meer voedsel nodig hebben en minder goed overleven (website IMARES). Ook waren er wellicht goede alternatieve voedselgebieden elders. Schol, Haring en Makreel doen het op dit moment erg goed in de Noordzee en de visbestanden zitten op een bijzonder hoog niveau (mededeling Gijsbert van der Bent). De vissersboten zaten daarom dit jaar elders op de Noordzee. Van de visetende vogels is het niet duidelijk waar naartoe ze zijn uitgeweken. De vraag die deze winter op alle zeetrekposten in Nederland is gesteld blijft dus staan: waar zijn de Roodkeelduikers?

Velduilen: muizen en rust

Het zal niemand ontgaan zijn: delen van Friesland werden dit jaar getroffen door een veldmuizenplaag. Door de Velduil is het in elk geval goed opgemerkt. Dit is een soort met een nomadische levenswijze, zwervend door Europa op zoek naar plekken waar de muizenstand hoog is. Een groot aantal Velduilen had in 2014 dan ook de weg naar Friesland weten te vinden. Ze zijn zelfs gaan broeden, met tientallen paren in Friesland en enkele andere plekken in Nederland. De populatie Velduilen in Nederland neemt al jaren af en was grotendeels beperkt geraakt tot de Waddeneilanden. Het was dan ook een grote verrassing dat er nu zoveel vogels tot broeden kwamen op het vasteland, in sinds lang verlaten broedgebieden. De Velduilen waren in de overvloed aan voedsel niet kieskeurig en maakten hun nest zelfs in intensief gebruikte percelen met raai gras. Er vlogen veel jongen uit, met zelfs een geval van een nest met negen. De muizenplaag hield aan tot in dit voorjaar, zodat de kans bestaat dat dit jaar opnieuw veel Velduilen in Nederland zullen broeden. Een deel van de Friese vogels zal zich elders over het land verspreid hebben. Zo zijn ze ook in Zuid-Holland op een aantal plaatsen opgedoken, waaronder de omgeving van Noordwijk.

Als je op www.waarneming.nl zoekt zul je de plekken waar in de provincie Velduilen zijn neergestreken niet vinden. De meeste plekken in Nederland worden afgeschermd om verstoring te voorkomen. Met name in ons deel van het land, waar veel vogelaars en vooral ook fotografen wonen is het risico op verstoring groot. Een gebiedje wordt snel overlopen. Als de Velduilen keer op keer worden opgestoten en er op hun favoriete plek steeds weer mensen aanwezig zijn, dan zullen ze uiteindelijk hun heil elders zoeken. In elk geval tot in april waren er in een gebiedje bij Noordwijk Velduilen aanwezig. Eind maart werd elders in Nederland al het eerste nest met eieren gemeld. Het is niet uitgesloten dat de Velduilen ook op dit terrein bij Noordwijk broeden. Veldmuizen zitten er nog steeds genoeg. Daarnaast is het van groot belang dat de plek rustig is. Daarom een oproep aan iedereen om terughoudend zijn om de plek te bezoeken en zeker niet het terrein in te gaan. Als je echt wilt gaan kijken doe dat dan samen met iemand die de plek kent en blijf vanaf de weg rustig wachten tot één van de uilen tevoorschijn komt. Overigens ziet het er met de mooie stand van Velduilen in Nederland ook veelbelovend uit voor het najaar. De soort is dan minder kwetsbaar en je kunt dan tijdens een wandeling door een open duingebied deze prachtige vogel zomaar tegen komen!

Scholeksters – beetje herstel?

Nederland is een belangrijk land voor de Scholekster. Zo'n 30% van de wereldpopulatie van de Europese ondersoort broedt in Nederland. Tegelijkertijd zit de Scholekster in de knel en is de afgelopen 30 jaar met 60% afgenomen. In de broedtijd heeft hij net als andere weidevogels te lijden onder de moderne intensieve landbouwmethoden. In de winter heeft hij te maken met voedselgebrek als gevolg van grote veranderingen in de overwinteringsgebieden. In de Delta zijn er minder droogvallende platen en in het Waddengebied zijn door overbevissing de mosselbanken verdwenen en de kokkels sterk achteruit gegaan. Begin jaren negentig leidde dit tot een ineenstorting van de stand van de Scholekster. Ook in onze regio zien we dat terug: in de Elseesterpolder en Polder Hoogeweg broedden er in 2005/2006 nog maar 45% van de Scholeksters die er in 1984/85 zaten.

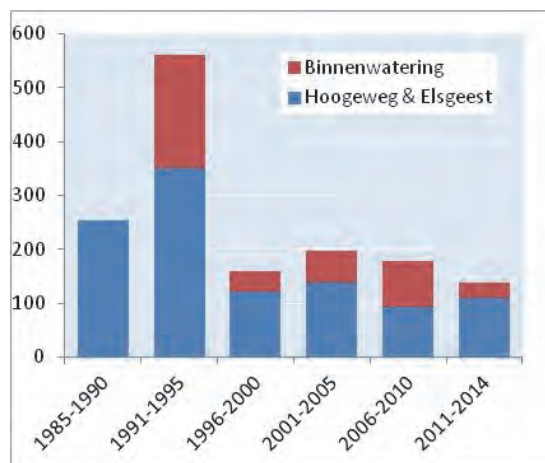
Scholeksters ©Jan Hendriks

In maart, voorafgaand aan het broedseizoen verzamelen de Scholeksters zich elk jaar op een vaste plek, een 'soos'. De Vogelsloot in de Zwetterpolder, de Noordwijkerhoek in Polder Hoogeweg en de Binnenwatering zijn bekende sozen, waar in maart tientallen Scholeksters bij elkaar komen. Het verzamelen is het eerst te zien op het strand, waar de aantallen Scholeksters in februari en begin maart pieken. Hein Verkade laat dit zien in zijn artikel van 2012 met een overzicht van de strandtellingen tussen Noordwijk en Langevelderslag (gepubliceerd in Sula). Begin maart nemen de aantallen op strand af en schuiven de vogels waarschijnlijk door naar de sozen in de polders. Uit onderzoek met ringaflezingen (onderzoeksrapport 'Scholeksters in de knel' in het kader van het jaar van de Scholekster van Sovon) blijkt dat een soos wordt bevolkt door vogels die 4-5 km in de omtrek broeden. Voor de soos van Noordwijkerhoek lijkt dat ook het geval. Jelle van Dijk telt deze

jaarlijks tijdens de watervogeltellingen. De broedvogels zijn in 1984/1985 en 2004/2005 geteld en voor deze jaren is een vergelijking mogelijk met de aantallen op de soos. De verhouding tussen het aantal vogels op de soos in maart en het aantal broedvogels blijkt voor beide periodes hetzelfde: rond de 60% van de soos bestaat uit lokale broedvogels uit de twee polders. De andere 40% zal voor een deel broedvogels van buiten de polders (daken!) en jonge, nog niet-broedende vogels betreffen. Dat laatste is goed te zien bij de soos bij de Binnenwatering. Vanaf eind maart zie je daar het aantal Scholeksters afnemen. Wat er uiteindelijk overblijft zijn vooral tweedejaars vogels. Deze zijn herkenbaar aan de witte streep op de keel en de bruinere bovendelen. Scholeksters wachten in het Waddengebied vaak jaren met broeden tot er een goed territorium vrij komt. Bij ons zie je dergelijke concentraties van volwassen vogels niet zo in het broedseizoen. Blijkbaar zijn er door de afname voldoende goede plekken voor vogels om al jong hun eerste broedsel te wagen.

Tabel: Broedparen en soosvogels Polder Hoogeweg/Elseest

	1984/1985	2004/2005	% afname
broedparen Polder Hoogeweg/Elseest	131	61	-53%
aantal vogels op de soos Noordwijkerhoek (watervogeltelling maart)	467	205	-56%
% van lokale broedvogels op de soos	56%	60%	

Aantal Scholeksters in watervogeltellingen in maart

De watervogeltelling van maart blijkt dus een goede graadmeter voor de ontwikkeling van de broedvogelstand. De afname in aantal broedvogels is ook op de soos te zien: in beide gevallen een afname van rond de 55%. Kijken we naar de aantallen Scholeksters in de watervogeltelling van de afgelopen jaren dan is te zien dat de grote klap in de afname bij ons al meteen na 2000 is gevallen. Dat was direct toen de landelijke afname inzette, na de jaren van overbevissing van de kokkels op de Wadden. Na de eerste grote klap is de stand op een lager niveau redelijk stabiel gebleven. Dit jaar geeft een voorzichtig positief beeld. Het aantal Scholeksters bij de Binnenwatering was opvallend groot, tot 187 op 7 maart. Ook in Polder Hoogeweg en de Elseesterpolder waren de aantallen de afgelopen drie jaar weer hoger dan de jaren ervoor. Hopelijk is dit een teken dat er weer wat perspectief voor de Scholekster ontstaat.

Maandoverzicht

januari

Het nieuwe jaar begon zacht een wisselvallig. Op 9 en 10 januari stond er een zuidwesterstorm met windkracht tot 8 Bft. In de tweede helft van de maand ging de wind naar het noorden en werd het kouder, met lichte nachtvorst. In de laatste week verjoeg een zuidwestelijke stroming de kou even, waarna we eind van de maand weer met noordenwinden te maken kregen.

In de eerste week van januari zat het strand vol met meeuwen die op de aangespoelde zeesterren en zwaardschedes foerageerden. Op 5 januari telde Hein Verkade 9345 **Zilvermeeuwen**, 2685 **Kokmeeuwen**, 968 **Stormmeeuwen** en 193 **Grote Mantelmeeuwen** op het strand tussen Noordwijk en de provinciegrens (HV). Ook op het strand van de Coepelduynen zaten die dag zo'n 5000 **Zilvermeeuwen** en 120 **Grote Mantelmeeuwen** (RR). Bij de Uitwatering van Katwijk zat hier van 1 tot 5 januari een eerste winter **Grote Burgemeester** (JZw e.a.) tussen. Op 20 januari zat er één bij de Langevelderslag (JW). Het aantal **Pontische Meeuwen** (enkele) was lager dan in december, maar regelmatig dook er ook een **Geelpootmeeuw** op, o.a. op 6 januari 2 op strand voor de boulevard (HV). De **Drieteenstrandlopers** bereikten een maximum op 19 januari met 999 vogels tussen Noordwijk en de provinciegrens (HV). De meeuwen waren toen vrijwel verdwenen op ons strand omdat in Scheveningen op dat moment de strandsuppletie in volle gang was, met genoeg aanbod om de meeuwen uit de wijde omtrek te voeden. Door het uitblijven van de winterse viseters was het een stille maand voor de zeetrek. Illustratief was dat het maximum aantal **Roodkeelduikers** niet hoger was dan 13 op 15 januari (JD) en dat op de meeste dagen er geen enkele **Zeekoet** te zien was. Op 2 januari trokken 37 **Jan-van-Genten** langs de zeetrekthut (PS). Tussen 4 en 11 januari verbleef er een jonge **Middelste Jager** die op 4 dagen vanuit de zeetrekthut werd gezien (JD). Tijdens de zuidwesterstorm op 11 januari vond de strandwacht Katwijk-Noordwijk een levende gestrande **Papegaaiduiker** op het strand van de Coepelduynen (PSo). Ondanks de goede zorgen heeft de vogel het niet gehaald. In de Elsgeesterpolder verbleef op 1 en 3 januari een **Kleine Zilverreiger** (JW, SH). Op 4 januari liepen er twee **Grote Zilverreigers** (JF), een vaste gast in de polder. Achter Klein Leeuwenhorst zat die dag een groep van 170 **Koperwieken** (JF). Met de relatief zachte winter bleven er een aantal soorten overwinteren. Op 5 januari zat er een **Zwarte Roodstaart** bij de Binnenwatering van Katwijk (RR) en op 30 januari één langs de Boulevard (KV). In Rijnsoever Katwijk verbleef op 6 januari een **Zwartkop** (JHa). Een **Roodborsttapuit** zat op 21 januari in de Coepelduynen (PV). Tjiftjaffen overwinterden op meerdere plekken, o.a. 1 in het Duinpark op 1 januari (JD), 2 in 't Heen Katwijk op 21 januari (JF) en zelfs 3 bij elkaar op 's Gravendijck op 22 januari (JHa). Op 14 januari vloog een **Roek** over Noordwijkerhout (BB). Na het vellen van een deel van de slaapbomen, verplaatsten de **Halsbandparkieten** hun slaappleaats aan de Duinwatering 100m verderop. Op 24 januari zaten er nog 42 (JD), maar na de 26° hadden ze definitief hun heil elders gezocht. Midden in de wijk Rijnsoever in Katwijk zat een slaappleaats van tot 1200 **Spreuwen** (AM). **Ringmussen** overwinterden in twee kleine groepjes in Rijnsoever (max 7 JZw, AM) en het Vinkeveld (6 op 22 januari NA).

Kleine Zilverreiger 1 januari 2015 Voorhout Elsgeesterpolder ©Jan Wierda

februari

Met een noordwestelijke stroming was het begin van de maand koud, maar echte vorstdagen bleven uit. Vanaf 10 februari kwamen we in een zuidwestelijke stroming terecht die zachte lucht aanvoerde. Rond 13 februari ging de temperatuur richting de 10°C. Vanaf 20 februari kwam er een eind aan het zonnige en rustige weer en voerde de zuidwestelijke stroming veel regen aan.

Kleine Burgemeester 6 februari 2015 – Katwijk aan zee - strand ©Peter van Duijn

Bij vijver dan Nieuw-Leeuwenhorst was op 2 februari een **Roerdomp** aanwezig. Op 5 en 6 februari verbleef een onvolwassen **Kleine Burgemeester** op het strand bij de Uitwatering van Katwijk (GT e.a.), waarschijnlijk de vogel die in Scheveningen overwinterde. Met de zachte dagen kwam in het midden van de maand de voorjaars trek op gang. Op 15, 19 en 28 februari trok er een **Ooievaar** over (JZw, HV, JHa, CZ). Op de 19^e vlogen minimaal twee groepen **Kleine Zwanen** over richting hun broedgebieden, een groep van 50 (PD, GT) en van 22 (CZ). Op die dag vloog ook een **Rode Wouw** over de Hogeveense Polder (PH). Ook boven zee kwam de eerste voorjaars trek op gang met o.a. 5 **Brilduikers** op 11 februari (JD), 648 **Smienten** op 17 februari (JD) en 15 **Kluten** op 18 februari (JD). Bij de Uitwatering vloog op 14

april een **Waterpieper** op (PS). Op 21 februari vlogen 3 **Smellekens** over Sollasi (RJ). In de Elsgeesterpolder liepen die dag 22 **Kolganzen** (RM). Op 22 februari verbleven twee jonge vogels op het grasland van De Blink (PS). Daar vlogen ook de eerste **Witte Kwikstaarten** rond (PS). De echte aftrap van het voorjaar was op 13 februari met de eerste zingende **Boomleeuwerik** in de AWD (JW), al snel gevolgd door de **Veldleeuwerik** op 14 februari (RB). **Kleine Mantelmeeuwen** waren de hele winter met enkele vogels aanwezig gebleven op het strand. Vanaf 20 februari startte de terugkeer van de broedvogels (12 bij de Uitwatering PS) en bouwden de aantallen snel op. De eerste **Grutto** liet zich op 27 februari horen in de Elsgeesterpolder.

Ringmus 22 februari 2015 Katwijk aan Zee Rijnsoever ©Johnny van der Zwaag

maart

Maart bracht overwegend rustig weer, maar wel koude en gure dagen. De maand begon met een aantal dagen met harde west tot zuidwesten wind. Vanaf de 10^e ging de wind naar het zuidoosten, afgewisseld met enkele dagen noordoost en noordwest. Van 29 tot 31 maart hadden we te maken met een oceaandepressie die zorgde voor een noordwesterstorm met windkracht tot 8 Bft en stevige buien. Het koude eind van de maand betekende alsnog een vertraagde start van het voorjaar.

Een groepje **Geelgorzen** was aan het begin van de maand een aantal dagen aanwezig bij de St Bavo, met een maximum van 20 op 10 maart (MW). Dat de **Boomleeuwerik** het in de duinen goed blijft doen, was ook te merken in de Coepelduynen. Hier zongen op 6 maart 4 **Boomleeuweriken** (WB). Na afloop van de strandsuppletie in Scheveningen liep het strand weer vol met meeuwen, met 6017 **Zilvermeeuwen** tussen Noordwijk en de provinciegrens op 6 maart (HV). Door het uitblijven van nieuwe strandingen van zeesterren en zwaardschedes waren deze daarna snel vertrokken. Vanaf 7 maart begonnen ook de **Roodborsttapuiten** binnen te druppelen, o.a. in de AWD (JDu) en de Coepelduynen (CZ). Dezelfde dag waren ook de eerste 2 **Lepelaars** te zien in de Elsgeesterpolder (SH ea). Op 8 maart liep er ook een **Ooievaar** (MG). In de Elsgeesterpolder en Polder Hoogeweg zat weer eens een aardige groep **Goudplevieren**, met 550 op 13 maart (HV, JD, KV). Waarschijnlijk waren deze uitgeweken van Vliegveld Valkenburg vanwege grootschalige werkzaamheden daar. Er vlogen ook 9 **Kemphanen** over Polder Hoogeweg (JD). In de loop van de maand kwam ook de één na de andere zomergast binnen, de meeste rond de gemiddelde datum of iets later dan andere jaren. De eerste **Tjiftjaf** zong op 8 maart op het terrein van de St Bavo (MW), de eerste **Zwarte Roodstaart** op 19 maart in de Elsgeesterpolder (JF) en de **Zwartkop** op 20 maart in Rijnsoever (AM). Langs de zeetrekhut vloog op 8 maart de eerste adulte **Zwartkopmeeuw** van het seizoen (PS, JD), gevolgd door de eerste 4 **Zomertalingen** (HV), de eerste **Dwergmeeuw** en **Bruine Kiekendief** op 12 maart (JD, CZ). Op 13 maart volgden 14 **Kluten** (PS). Op 17 maart trokken 2 **Sneeuwgorzen** langs (JD). Een aardige dag voor zeetrek was 21 maart met 467 **Rotganzen** die tegen de noordwestenwind invlogen, met daarbij ook groepjes steltlopers, waaronder 27 **Rosse Grutto's** (PS). Op 26 maart vloog een adulte **Drieteenmeeuw** (JD) langs, een soort die maar weinig in deze maand gezien wordt. Waren de Roodkeelduikers ook als doortrekkers opvallend schaars, de **Parelduiker** hield zich wel aan de normale timing, met 2 vogels op 28 maart (PS) en 1 op 30 maart (JD). Met het magere voedselaanbod en de koude start van het voorjaar werd de maand afgesloten zonder een enkele Grote Stern of Visdief, wat ongebruikelijk is voor maart. Op 12 maart trok er een **Rouwkwikstaart** over de Noordduinen (CZ) en op 26 maart één over strand (JD). Een tweedejaars **Zeearend** bereikte op zijn zwerftocht door de regio ook even ons waarnemingsgebied en vloog op 16 maart over Rijnsoever (JHa). Op 20 maart vloog een **Blauwe Kiekendief** over de AWD (JW). Maart is de maand dat adulte **Rode Vrouwen** doortrekken. Op 28 maart was er één aanwezig in de AWD bij De Zilk (LS) en op 30 maart vloog er één over de Noordzijderpolder (JD). Op twee plekken in de AWD en het Langeveld werden **Kleine Bonte Spechten** gehoord (GC, AM, PH). Op 29 maart waren 2 **Appelvinken** aanwezig in Nieuw-Leeuwenhorst (AM).

Zeearend 16 maart 2015-Katwijk aan Zee-Rijnsoever ©René van Rossum

De koude maand bracht nog weinig vlinders in beweging. Op 10 maart vloog in De Zilk de eerste en **Kleine Vos** van het seizoen en ook de enige van de maand (JW). Op 31 maart werd een **Boommarter** slachtoffer van het verkeer langs de Zilkerduinweg (BN). Maart is traditioneel de maand met de meeste waarnemingen van **Bruinvissen**, maar deze waren vrijwel afwezig dit jaar. Wel spoelden in totaal drie dode dieren aan.

Waarnemers

AM	Annelies Marijnis	JHa	Joël Haasnoot	PS	Peter Spierenburg
BB	Bas van der Burg	JW	Jan Wierda	PSo	Petra Sonius
BN	Bart Noort	JZw	Johnny van der Zwaag	PV	Paul Venderbosch
CZ	Casper Zuyderduyn	KV	Koene Vegter	RJ	Rob Jansson
GC	Gab de Croock	LS	Leo Schaap	RM	Rob de Mooij
GT	Gijsbert Twigt	MG	Mariska de Graaff	RR	René van Rossum
HV	Hein Verkade	MW	Maarten Wielstra	SH	Sarah Humphrey
JD	Jelle van Dijk	NA	Noël Aarts	SR	Sibrand Rinzema
JDu	Joris Duivenvoorden	PH	Pel van Hattum	WB	Wijndelt Boelema
JF	Jaap Faber				

bron: www.waarneming.nl

Zwarte Roodstaart 5 jan 2015 Katwijk aan Zee Binnenwatering ©René van Rossum

b.v.

TELEVISIE- EN RADIO SPECIAALZAAK KOELKASTEN EN WASAUTOMATEN

Joop Faase BV
Prins Bernhardstraat 90
2202 LR NOORDWIJK

T 071 - 361 35 58

F 071 / 362 03 92

E joopfaase@wanadoo.nl

Good morning beautiful

Word beschermer van het Zuid-Hollands Landschap

Tussen vele gebouwen en wegen laat onze provincie zich van haar beste kant zien. U ook?

Sta stil bij uw natuur en help ons om de unieke natuur-

gebieden in Zuid-Holland te behouden en uit te breiden. Word nu beschermer van het Zuid-Hollands Landschap. Van ons krijgt u elk kwartaal een gratis tijdschrift.

☎ 010-2722222

Zuid-Hollands Landschap
www.zuidhollandslandschap.nl

BESCHERM DE DUINEN

Stichting Duinbehoud geeft 4x per jaar het magazine DUIN uit, met foto's, artikelen en wetenswaardigheden over de duinen. Actuele duinberichten worden regelmatig op de website geplaatst. Hier kunt u zich ook aanmelden als donateur en onder andere gratis een digitaal nummer van DUIN downloaden.

WWW.DUINBEHOUD.NL

bedden
SPECIALIST.NL

beddenspecialist
VERKADE

V. Limburg-Stirumstraat 38 2201 JP Noordwijk 071 3612661
www.beddenspecialist.nl/verkade

LinLux

Uw grafisch dienstverlener

...zowel particulier als zakelijk

MultiCopy Katwijk/Noordwijk

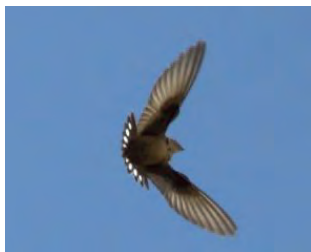
De Scheysloot 3, 2201 GN Noordwijk
T 071 408 10 03
E katwijk@multicopy.nl
I www.multicopy.nl/katwijk

MultiCopy Teylingen

Wattstraat 64, 2171 TR Sassenheim
T 0252 21 50 99
E teylingen@multicopy.nl
I www.multicopy.nl/teylingen

MULTICOPY
THE
COMMUNICATION
COMPANY

KOM VOGELN IN DE KAUKASUS

Geheel verzorgde vogel-
en natuurreizen in een
ruige en vogelrijke regio
o.l.v. Nederlandse gids.

Vogel-, Natuur- en Cultuurreis Armenië 19 juli t/m 1 aug 2015!

incl. culinaire hoogtenpunten!

Aanbod, prijzen en data:

www.kaukasusplus.nl

info@kaukasusplus.nl

t. 0031(6)234 60236

Kaukasus Plus Reizen
Reizen met een Plus in de Kaukasus!

www.strandloper.nl

HEERLIJK UITWAAIEN AAN DE KUST

Natuur bij u in de buurt

Steun natuur en landschap:

Zuid-Hollands Landschap

→ WWW.ZUIDHOLLANDSLANDSCHAP.NL

ANTIQUARIAAT

Moby Dick

*gespecialiseerd
in natuurboeken*

Schoolstraat 31
2202 HD Noordwijk
Tel. (071) 361 94 98

www.mobydicknoordwijk.nl

Nu verkrijgbaar!

68 pagina's
vogel-
inspiratie
bestel 'm
GRATIS

Boordevol
TUINTIPS

Boordevol
CADEAUS

Boordevol
VOGELS

Houdt u ook van vogels en natuur?

Bestel dan nu het GRATIS magazine 'Vogels dichterbij' van Vogelbescherming Nederland. Vol met tips over vogels kijken en hoe u van uw tuin een klein vogelparadijs maakt. Zodat we samen de vogels beschermen.

Ga na vogelbescherming.nl/dichterbij en bestel; u ontvangt het magazine binnen een week thuis.

Haal ook de natuur in huis met dit prachtige magazine.

Vogelbescherming
NEDERLAND

Bestel 'm GRATIS op
vogelbescherming.nl/dichterbij

DE BESTE Boekverkoper
van Nederland

Online boeken
bestellen?
Sta achter je
Noordwijkse
boekhandel en ga
naar onze webshop

www.boekhandelvandermeer.nl

Vandaag besteld en morgen
overal in Nederland
thuis bezorgd.

L Boekhandel van der Meer
Libris Noordwijk > www.boekhandelvandermeer.nl

ALTIJD WAT TE BELEVEN IN DE VEENWEIDEN

Natuur bij u in de buurt

Steun natuur en landschap:

Zuid-Hollands Landschap

→ WWW.ZUIDHOLLANDSLANDSCHAP.NL